

bulletin

1

ab LEDEN 2007

akademický

FOTO: JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

Zástupci vědecké komunity i veřejného života se sešli v Rudolfinu na Novoročním koncertě, který tradičně pořádá Akademie věd ČR společně s Českou filharmonií. Pod taktovkou Zdeňka Mácala zazněla díla Lenora III a Devátá symfonie Ludwiga van Beethovena.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

NA PŘEDNÁŠKY DO BRNA

Nově vybudované přednáškové centrum Ústavu přístrojové techniky AV ČR v Brně slavnostně otevřel 30. listopadu 2006 ředitel ústavu dr. Luděk Frank (na obr. vlevo) za účasti předsedy Akademie věd ČR prof. Václava Pačesa a dalších významných hostů.

Mezi hosty byl také Armin Delong (vpravo), nositel Národní ceny Česká hlava 2005 a dlouholetý ředitel Ústavu přístrojové techniky AV ČR.

Centrum bylo postaveno za podpory Evropské unie poskytnuté prostřednictvím Společného regionálního operačního programu, Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Akademie věd ČR. Ústavu, který úzce spolupracuje s vysokými školami i s brněnským průmyslem, se tak otevírají další možnosti kooperace s jinými vědeckými a odbornými institucemi veřejného i soukromého sektoru. Prvním proslovem inauguroval novou přednáškovou síň předseda AV ČR prof. Václav Pačes, který pohovořil o strategii a metodice genomiky, na niž mj. přístrojová technika navazuje.

AKADEMIE VĚD NOVĚ

Od 1. ledna t. r. se akademické ústavy změnily ve veřejné výzkumné instituce. Ty však nemohou existovat mimo rámec Akademie věd České republiky, která zůstává státní institucí a je jejich zřizovatelem.

Nová právní forma na jednu stranu výrazně posílila vědeckou i ekonomickou samostatnost akademických pracovišť, na druhou stranu na ně deleguje daleko vyšší právní, vědeckou i morální odpovědnost. Právě v těchto dnech se scházejí vědeckí pracovníci, aby na svých shromážděních zvolili nové Rady pracovišť, které budou schopny souhrnně řešit veškerou vědeckou i ekonomickou a organizační problematiku. Jejich počátečním nejdůležitějším úkolem bude vyhlásit výběrová řízení na obsazení funkcí ředitelů. Noví ředitelé musí být podle zákona jmenováni předsedou AV ČR do šesti měsíců po vzniku veřejné výzkumné instituce, a to na základě výběrového řízení, které je plně v kompetenci Rad pracovišť. Protože nastoupí do „zakladatelské“ funkce, kde budou muset operativně rozhodovat a pružně reagovat na nové skutečnosti a problémy, bude nesmírně záležet na jejich komplexních vědeckých i manažerských předpokladech včetně schopnosti obklopit se zdatnými a výkonnými spolupracovníky. Akademický bulletin v následujících měsících zveřejní inzeráty na výběrová řízení na pozice ředitelů pracovišť a postupně všechny nově jmenované ředitele na svých stránkách představí. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

Obálka	
Na přednášky do Brna	2
Nové knihy	3
Novoroční koncert Akademie věd ČR a České filharmonie	4
Obsah, úvodník	
Akademie věd nově	1
Akademický sněm	
XXIX. zasedání Akademického sněmu	
Akademie věd ČR	2
Projev předsedy Akademie věd Václava Pačesa	4
Základní teze vystoupení ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ČR Miroslavy Kopicové	12
Základní teze vystoupení náměstka ministryně školství Petra Matějů	13
Usnesení XXIX. zasedání Akademického sněmu AV ČR	15
Z Akademické rady	
24. zasedání Akademické rady AV ČR	
25. zasedání Akademické rady AV ČR	16
Rada pro výzkum a vývoj	
Informace z 218. zasedání RVV	17
Portréty z archivu	
Josef Klvaňa	19
Polemika	
Rozvoj vědy a národní zájmy	20
Evropská unie	
Sedmé zasedání skupiny CEEN	22
Představujeme projekty	
Pomáháme zvážit nejlhčí částici ve vesmíru	23
Ocenění	
Praemium Bohemiae 2006	26
Kultura a společnost	
Medaile pro předsedu Akademie věd ČR	
Česká republika v ESO	28
Saying it ...on paper (11)	29
Academia	
Odborné publikace nakladatelství Academia	
Nejprodávanější knihy v knihkupectví Academia v prosinci 2006	30
Knihy	
Milé čtení od Štefana Lubyho	31
Resumé	
	32

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.
110 00 Praha 1, Národní 3
Registrační číslo MK ČR E 8392

Odpovědná redaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Ing. Gabriela Štefániková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: stefanikova@ssc.cas.cz

Mgr. Lenka Kovaříková (LoK), tel.: 221 403 513, e-mail: lkovarikova@ssc.cas.cz

Prom. hist. Sylva Daničková, tel.: 221 403 375, e-mail: tisk@ssc.cas.cz

Překlad resumé: Gabriela Štefániková, John Novotný

Jazyková korektura: Irena Vítková, tel.: 221 403 289, e-mail: webrova@kav.cas.cz

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová

Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme v elektronické podobě ve formátu Word, lze je poslat e-mailem na adresy redaktorů.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť.

Adresa www stránek Akademického bulletinu: <http://abicko.avcr.cz>.

Nevyžádané rukopisy nevracíme.

AB 1/2007 vychází 23. ledna 2007.

ISSN 1210-9525

XXIX. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

Dne 14. prosince 2006 se v tradičních prostorách Národního domu na Vinohradech sešlo XXIX. zasedání Akademického sněmu AV ČR, které bylo ustavující schůzí nově konstituovaného Akademického sněmu pro funkční období 2006–2010. Nový Sněm, který je nejvyšším samosprávným orgánem Akademie věd ČR, má v současné době 239 členů, z nichž je 51 ředitelů a pověřených vedoucích vědeckých pracovišť AV ČR, 129 volených zástupců pracovišť a 59 členů externích – významných domácích a zahraničních vědců, zástupců vysokých škol, podnikatelských kruhů a bank.

Ustavujícího zasedání Sněmu se zúčastnilo celkem 210 jeho členů, tj. 88 % z celkového počtu. V budoucnosti bude Sněm doplněn ještě o 10 zástupců státních orgánů, které bude jmenovat vláda ČR, a po 1. lednu 2007 se jeho členy podle nových Stanov AV ČR stanou i ředitelé a volení zástupci dosavadních servisních pracovišť AV ČR – Knihovny AV ČR, v. v. i., a Střediska společných činností AV ČR, v. v. i. Z členů Akademického sněmu je kolem 60 % těch, kteří tuto funkci zastávají již druhé nebo třetí období, a 40 % členů nových. To vytváří optimální předpoklady jak pro kontinuitu činnosti Sněmu, tak i pro potřebný příliv nových podnětů a myšlenek.

Zasedání Sněmu zahájila nová znělka Akademie věd ČR a krátký uvítací projev předsedy AV ČR prof. RNDr. Václava Pačesa, DrSc. Dalšího řízení jeho jednání se pak z pověření předsedy ujal místopředseda AV ČR prof. PhDr. J. Pánek, DrSc. Po vykonání úvodních procedur, jimiž byly schváleny program zasedání a volba pracovních komisí Sněmu, pak promluvil nejprve prof. V. Pačes, který přednesl *Zprávu o činnosti Akademické rady za období od XXVIII. zasedání Akademického sněmu a o jejích současných úkolech*. Na projev V. Pačesa (viz str. 4) navázalo vystoupení ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ČR PhDr. Miroslavy Kopicové (viz str. 12) a poté *Zpráva o činnosti Vědecké rady AV ČR od jejího zvolení v březnu 2005*, kterou přednesl předseda Vědecké rady prof. PhDr. František Šmahel, DrSc. Ten ve své zprávě informoval o řadě aktivit a iniciativ Vědecké rady směřujících zejména k účinnější podpoře excelence ve vědecké práci a ke zvýšení koncepčnosti činnosti Akademie. Ve společné diskusi k předneseným projevům vystoupilo šest členů a hostů Sněmu, mezi nimi předseda Rady vy-

sokých škol prof. Ing. Vladimír Haasz, CSc., náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ČR prof. PhDr. Petr Matějů, Ph.D. (viz str. 13) a prezident Asociace výzkumných organizací Ing. Miroslav Janeček, CSc.

Dalším bodem jednání bylo *Schválení nového jednacího řádu Akademického sněmu*, který vychází z nových Stanov AV ČR a na základě dosavadních zkušeností podrobněji a přesněji upravuje některé procedurální otázky činnosti Sněmu. Předložený návrh jménem Akademické rady uvedl a odůvodnil místopředseda AV ČR Ing. Pavel Vlášák, DrSc. K návrhu neměli členové Sněmu žádné připomínky a bude tedy v praxi uplatněn počínaje příštím zasedáním Sněmu.

Jednu ze svých velmi důležitých povinností splnil nově ustavený Sněm i dalším bodem svého programu, jímž byla *Volba Dozorčí komise Akademického sněmu*. Ve dvoukolové volbě, kterou vedl předseda volební komise Sněmu doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., byl zvolen plný stanovený počet členů komise, kterou tvoří pět interních a čtyři externí členové Sněmu. Jmenovité složení Dozorčí komise je uvedeno v IX. bodě dále zveřejněného usnesení Sněmu (viz str. 15).

Osmým bodem sněmovního jednání byla každoroční *Zpráva o ekonomické situaci Akademie věd ČR a návrh jejího rozpočtu na rok 2007*, kterou přednesl a odůvodnil člen předsednictva Akademické rady a předseda její Ekonomické komise RNDr. Jiří Rákosník, CSc. Konstatoval úspěšné a efektivní využití rozpočtových prostředků poskytnutých na činnost AV ČR v roce 2006, popsal složitý průběh jednání o rozpočtu na rok 2007 a jeho konečný, vcelku velmi příznivý výsledek. Dále podrobně vysvětlil navrhovanou strukturu rozpočtu a jeho rozpis včetně některých důležitých metodických změn a zvláště zdůraznil, že dosaženého nárůstu pro-

FOTO: DOROTHEA BYLICA, JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

středků je třeba využít velmi promyšleně a odpovědně. V diskusi se k předloženému materiálu vyjádřili tři účastníci zasedání, kteří však nenavrhli žádné jeho změny.

Po polední přestávce byl nejprve projednán *Návrh nového statutu Grantové agentury Akademie věd ČR*, jehož projednání uvedl člen Akademické rady RNDr. Miroslav Flieger, CSc. Předložený návrh vychází z nových Stanov AV ČR a na základě dosavadních zkušeností zavádí důležité změny v organizační struktuře Grantové agentury a v postavení členů jejích oborových rad. Novinkou je rovněž zřízení nové kategorie standardních badatelských grantových projektů, tzv. mezioborových projektů. V diskusi k návrhu byly doporučeny dílčí úpravy a upřesnění některých jeho ustanovení.

Dalším bodem programu bylo schválení *Kariérního řádu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků Akademie věd ČR*. Předložený návrh uvedla v zastoupení předsedy Vědecké rady AV ČR její místopředsedkyně Ing. Blanka Wichterlová, DrSc. Návrh nahrazuje dosud platná pravidla pro zařazování výzkumných a vývojových pracovníků AV ČR do kvalifikačních stupňů a řeší celou problematiku kariérního vývoje vědeckých a odborných pracovníků pracovišť AV ČR v širším kontextu. V návaznosti na tento návrh byl projednán i jedenáctý bod programu, kterým byl *Návrh zásad pro odměňování zaměstnanců pracovišť AV ČR* v souvislosti s přechodem těchto pracovišť na právní a ekonomickou formu veřejných výzkumných institucí. Návrh, který je výsledkem podrobných diskusí a úvah v Ekonomické komisi AV ČR, přednesl a odůvodnil J. Rákosník. Oba návrhy se pak staly předmětem živé diskuse, v níž vystoupilo osm členů a hostů Sněmu a z níž vyplynula doporučení k úpravám některých ustanovení kariérního řádu. Vzhledem k rozpornosti některých připomínek bylo konečné rozhodnutí o nich odsunuto až na jednání o konečném usnesení Akademického sněmu.

Posledním bodem jednání byla *Zpráva odstupující Dozorčí komise Akademického sněmu*, kterou přednesl její předseda prof. RNDr. Jaroslav Spížek, DrSc. Ve zprávě komise konstatovala, že Akademická rada splnila usnesení předchozího zasedání Sněmu, kladně ocenila její práci a vyslovila některá doporučení k další činnosti Akademie. Zároveň doporučila Akademickému sněmu, aby přijal všechny návrhy, které byly předloženy ke schválení jeho XXIX. zasedání. Ke zprávě odstupující Dozorčí komise neměl Sněm připomínky.

Vzhledem k tomu, že k přednesení „volných návrhů“ se z účastníků jednání nikdo nepřihlásil, přistoupil Sněm ke schvalování svého závěrečného usnesení, které vedl předseda návrhové komise Sněmu a člen Akademické rady PhDr. Petr Nejedlý. V průběhu tohoto schvalování rozhodl Sněm po další podrobné diskusi i o přijetí či nepřijetí pozměňovacích návrhů k jednotlivým předloženým materiálům. Závěrečné usnesení Sněmu bylo schváleno téměř jednomyslně: proti jeho přijetí hlasoval jeden a hlasování se zdržel rovněž jeden člen Sněmu.

Závěrem lze tedy konstatovat, že XXIX. zasedání Akademického sněmu se podařilo jeho program, který byl tentokrát mimořádně obsažný a náročný, v celém rozsahu kvalitně projednat, a učinit tak řadu důležitých kroků k naplňování nových Stanov AV ČR i k úspěšnému přechodu akademických pracovišť do právní a ekonomické formy veřejných výzkumných institucí.

Dokumenty schválené Akademickým sněmem jsou uveřejněny na www.avcr.cz. ■

MIROSLAV ŠMIDÁK,
Kancelář AV ČR

PROJEV PŘEDSEDY AV ČR VÁCLAVA PAČESA

Vážení členové Akademického sněmu, vážení hosté, v souladu se Stanovami Akademie Vám jako nově ustavenému Akademickému sněmu poprvé předkládám zprávu o činnosti Akademické rady od posledního zasedání předcházejícího Sněmu.

Podrobný výkaz o všech záležitostech, jimiž se Akademická rada od dubna do prosince 2006 zabývala, a o rozhodnutích, která učinila, jste dostali v písemných podkladech pro jednání. Chci se proto omezit jen na nejdůležitější otázky, a zejména na úkoly, které nás v nejbližší době čekají.

Tradičně bych rád připomenul alespoň několik významných událostí, k nimž v uplynulém období došlo ve vědeckém životě naší Akademie.

Práce na tematickém okruhu spintronických jevů v polovodičích, za které byla **Tomáši Jungwirthovi** z Fyzikálního ústavu udělena *Cena Akademie*, se dynamicky rozvíjejí a jejich ohlas v mezinárodní odborné komunitě rychle narůstá. Za období březen–duben byla jedna ze zmiňovaných prací vyhodnocena jako druhá nejcitovanější práce ve fyzice vůbec a Fyzikální ústav získal mezi institucemi místo druhého nejúspěšnějšího pracoviště v oblasti spinového Hallova jevu.

PALS, společná laboratoř Fyzikálního ústavu a Ústavu fyziky plazmatu, realizoval unikátní experiment, při kterém byly proměřeny vlastnosti horké ionizované hmoty o hustotě pevné látky. Jde o první úspěšný experiment tohoto druhu na světě. Studium transportu záření v tomto „druhu hmoty“ má klíčový význam např. pro výzkum astrofyzikálních objektů extrémně vysokých energií. Tento experiment a interpretace získaných výsledků byly uskutečněny s britskou University of York a americkou Lawrence Livermore National Laboratory.

Při budování mezinárodní observatoře **Pierra Augera** v Argentině byla za zásadního přispění skupiny fyziků ze Společné laboratoře optiky Fyzikálního ústavu AV ČR a olomoucké univerzity dokončena další významná etapa. Kromě návrhu, výroby a montáže velkoplošných zrcadel pro celou polovinu z 24 teleskopů se vedoucí sekce optiky

Fyzikálního ústavu stal i koordinátorem činnosti celé soustavy fluorescenčních detektorů této světově unikátní laboratoře. Protože údaje těchto detektorů by nebylo možno správně interpretovat bez stálého monitorování vlastností atmosféry nad observatoří, byl pro tyto účely vyvinut malý robotický teleskop. Ten se kromě svého základního poslání mj. operativně automaticky přepnul na registraci optického dosvitu gama záblesku, detekovaného družicí SWIFT, a získal tak světově unikátní data.

V rámci dlouholeté úspěšné spolupráce s mezinárodní laboratoří **CERN** došlo v poslední době ke kvalitativní změně. Pracovníci Fyzikálního ústavu navrhli pro experiment TOTEM unikátní metodiku analýzy dat pružného rozptylu protonů. Tato data budou získávána pomocí technologicky náročných detektorů, jejichž výrobu zajišťuje firma Vakuum Praha, s. r. o. Je to vůbec poprvé, kdy detektory tvořící část trubic urychlovače dodává česká firma.

Příkladem toho, jak lze úspěšně spojit úsilí o vědeckou excelenci se získáním další hmotné podpory pro rozvoj vědního oboru, jsou smlouvy o spolupráci, které byly uzavřeny mezi Ústavem organické chemie a biochemie AV ČR a americkou farmaceutickou firmou **Gilead**. Firma financuje výzkumné centrum v Ústavu organické chemie a biochemie, zřídila čestnou profesuru medicíně chemie, jejímž prvním nositelem se stal letošní sedmdesátník Antonín Holý, a bude rovněž financovat udělování stipendií výjimečně talentovaným studentům.

Dlouhodobý česko-slovensko-polský projekt **Moravia magna**, garantovaný z české strany archeologickými ústavem v Brně a Praze, byl na zasedání Union Académique Internationale v Bruselu oceněn jako jeden z nejúspěšnějších projektů.

Významná publikace Ústavu dějin umění AV ČR, syntéza **Dějiny českého výtvarného umění díl V (1935–1958)**, která vyšla v nakladatelství ACADÉMIA a získala již významné akademické ocenění, se umístila na třetím místě i v soutěži o nejkrásnější českou knihu roku 2005.

Mezi důležitými událostmi našeho vědeckého života samozřejmě nelze vynechat ani uspořádání řady úspěšných **mezinárodních vědeckých konferencí**, na prvním místě 26. generálního shromáždění Mezinárodní astronomické unie, které se

VŠECHNA FOTÁ: DOROTHEA BYLIČKA, JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

konalo v srpnu v Praze. Toto velké setkání vědců bylo sledováno a bohatě komentováno sdělovacími prostředky a obrátilo pozornost široké veřejnosti k nejnovějším výsledkům světové astronomie, na nichž se významně podílí i náš Astronomický ústav. Pro naši astronomii má velký význam i to, že díky pochopení a podpoře státních orgánů, především ministerstva zahraničí a ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Česká republika konečně po dlouhém úsilí vstoupila do programu Evropské jižní observatoře.

Další odborné konference, pořádané nebo spoluřádané našimi ústavami, zde všechny nelze ani vyjmenovat. Snad bych se měl zmínit ještě o velmi úspěšné konferenci o hmotnostní spektrometrii a o zasedání Mezinárodní unie pro čistou a aplikovanou chemii (IUPAC).

S potěšením mohu konstatovat, že významným a úspěšným vědeckým pracovníkům Akademie se v minulém období dostalo i **významných společenských poct**. Vedle čestných medailí, cen a jiných ocenění v rámci Akademie, které jsou uvedeny v písemné zprávě, šlo zejména o tyto pocty:

Prezident republiky udělil u příležitosti státního svátku 28. října státní vyznamenání za zásluhu o stát v oblasti vědy prof. **Petru Hájkovi**, vědeckému pracovníkovi a bývalému řediteli Ústavu informatiky AV ČR.

Prof. **Jaroslavu Kurzweilovi**, bývalému řediteli Matematického ústavu, byla udělena Národní cena vlády ČR *Česká hlava* za celoživotní dílo v oblasti teorie integrálních a diferenciálních rovnic.

Cena *Praemium Bohemiae* Horáčkovy Nadace Českému ráji, která bývá označována jako česká Nobelova cena, byla udělena dlouholetému vedoucímu vědeckému pracovníkovi Astronomického ústavu RNDr. **Zdeňku Cepelchovi**, DrSc.

A konečně udělilo Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových čestnou medaili Josefa Hlávky PhDr. **Vladimíru Vavřínkovi**, řediteli Slovanského ústavu AV ČR.

Přecházím nyní k některým otázkám **vědecko-organizační práce Akademické rady** v uplynulém období.

V této oblasti své činnosti si Akademická rada s významnou podporou Vědecké rady AV ČR uvědomila, že je nutno hlouběji se zamýšlet nad základními koncepčními problémy naší vědy i práce Akademie, jako je podpora vědecké excelence, racionální a efektivní hodnocení vědecké práce a optimální využívání prostředků věnovaných na její rozvoj, uplatňování dosažených výsledků v praxi a další.

Tyto koncepční problémy se proto staly předmětem obsáhlé společné diskuse členů obou orgánů, jejíž výsledky se promítnou jak do jednotlivých dokumentů i přímých praktických opatření uvnitř Akademie, tak i do její účasti na zpracování příslušných norem a opatření celostátní povahy, jako je obnovená příprava novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných zdrojů, a v souvislosti s ní i příprava nové **metodiky hodnocení výzkumné činnosti** pro rok 2007. Zde je třeba poznamenat, že hodnocení výzkumu a vývoje je složitým úkolem, v němž je obtížné dosáhnout jednoznačných výsledků. Musíme se však snažit o to, aby hodnocení bylo objektivní a účinné, administrativně co nejméně náročné a aby se nedrobilo na zbytečně zatěžující permanentní drobné kroky. A hlavně, aby se promítlo do financování institucí.

Na základě podnětů ze zmíněné diskuse rozhodla již Akademická rada o zřízení nové, prestižní podpory **Praemium Academiae** určené vybraným elitním vědeckým osobnostem, které vytvořily vědeckou školu a které jsou zárukou dalších vynikajících vědeckých výsledků. Podmínky pro tuto podporu se v současné době upřeshňují a její udělování bude zahájeno v roce 2007. Je ovšem třeba říci, že tato podpora, udělovaná z centra, a tudíž svým rozsahem nutně omezená na nejvýznamnější případy, naplní své poslání pouze tehdy, stane-li se vzorem i pro chování rad pracovišť a ředitelů vůči vynikajícím vědeckým pracovníkům v jednotlivých ústavech.

Velká očekávání vkládáme i do **čtyř nově přijatých výzkumných záměrů**, jejichž uskutečňování bude zahájeno 1. ledna 2007. U Biofyzikálního ústavu AV ČR, Ústavu experimentální medicíny AV ČR a Ústavu molekulární genetiky AV ČR jsou

tyto výzkumné záměry základem pro vytvoření budoucí nové infrastruktury výzkumu vybudované s významným příspěvím strukturálních fondů EU. V jednom případě jde dokonce – poprvé po mnoha letech – o zřízení celého nového pracoviště – **Bio-technologického ústavu ve Vestci** u Prahy. Cílem čtvrtého výzkumného záměru, jehož nositelem je Středisko společných činností AV ČR, je pak další rozšíření a zkvalitnění infrastruktury podporující práci všech ústavů Akademie.

V této souvislosti bych rád připomenul, že už budou vypisovány první výzvy v rámci 7. rámcového programu EU a neměli bychom přehlížet ani možnosti vyplývající z programů Bezpečnostního výzkumu. Do této oblasti totiž EU zahrnuje velmi širokou problematiku a české výzkumné instituce toho zatím velmi málo využívají. Poznávám, že problém **DPH** u evropských grantů je řešen a možná, že pan náměstek Matějů nám k tomu podá aktuální informace.

Zmínil jsem se o možnosti čerpání strukturálních fondů, kde naše ústavy už připravily nebo připravují několik desítek projektů. Největším z nich je projekt **CEITEC** (Středoevropský technologický institut) v Brně, který spojuje naše ústavy s Masarykovou univerzitou, brněnskou technikou a několika výrobními podniky. Největší podíl na připravovaném projektu má z našich pracovišť Biofyzikální ústav AV ČR, kterému byl právě v této souvislosti schválen nový výzkumný záměr. Ve Vestci u Prahy má být vybudováno **Biotechnologické centrum**, jehož součástí by měl být jednak již zmíněný Biotechnologický ústav, ale které by mělo všestranně rozvíjet základy nových biotechnologií včetně aplikací kmenových buněk v oblasti tkáňových náhrad. Třetím velkým projektem je založení **Institutu aplikovaných věd**, společná aktivita několika našich fyzikálně zaměřených ústavů a ČVUT Praha. Všechny tyto aktivity jsou výsledkem koncepčních úvah o dalším směřování a rozvoji Akademie.

Jiným takovým krokem k rozvoji velmi aktuální a nadějně oblasti výzkumu je realizace programu **Nanotechnologie pro společnost**, schváleného vládou na základě naší iniciativy již v srpnu 2005. V rámci tohoto programu proběhla během letošního roku dvě kola veřejné soutěže a naše projekty se dobře uplatnily.

S koncepčními změnami počítáme i v další činnosti **Grantové agentury AV ČR**. Návrhu nového

Statutu Grantové agentury bude věnován samostatný bod programu našeho sněmovního jednání. Na tomto místě bych proto jen rád připomenul, že účelovou podporu vědeckých projektů je třeba postupně přizpůsobit měnící se situaci. V současnosti jde zejména o to, že je třeba posílit odbornou úroveň obových rad naší Grantové agentury a posuzovatelů žádostí o granty a současně snížit nároky na počet posuzovatelů a na celkovou administrativu.

K méně ekonomicky významné, ale pro naši práci rovněž důležité koncepční změně jsme přistoupili i v pojetí podpory **vydávání vědeckých časopisů**. O tom bude mluvit Jiří Rákosník. Já jen chci upozornit na to, že časopis nesoucí název pracoviště Akademie věd by měl vycházet pouze v případě, že jde o časopis vskutku kvalitní a prestižní. Pro časopis, který je pouhým útočištěm pro články a práce jinde nepřijaté, v naší ediční činnosti opravdu není místo. Chci požádat naši Vědeckou radu, aby se této problematice věnovala.

Akademie věd je někdy kritizována, že nepřispívá k **převodu výsledků základního výzkumu do praxe**. Je to naprosto pomýlený pohled na úlohu institucí vyhledávacího výzkumu ve společnosti, v našem případě tedy úlohy AV v ČR. Nemám dost času se tomu nyní podrobně věnovat, ale problém je v tom, že nemáme kvalitní státní politiku výzkumu a vývoje, která by se nesoustřeďovala na vytypování vágních priorit, ale soustředila by se na rozumné hodnocení výsledků výzkumu a na to navazující financování a na vytvoření podmínek a infrastruktury pro přenos výsledků výzkumu do praxe. Přechod ústavů Akademie na VVI je v tomto směru jen dílčím krokem.

Jsem ale vždycky překvapen tím, kolik **realizačních výstupů** naše ústavy každoročně hlásí. Např. v odvětví energetického strojírenství a provozu energetických zařízení vedla spolupráce Ústavu termomechaniky AV ČR s firmou Škoda Power, s. r. o., k řešení příčin problémů ve vysokotlaké části parní turbíny 1000 MW v jaderné elektrárně Temelín. Realizoval se také dálkový přenos dat z měření vibrací lopatek v elektrárně Prunéřov II. Fyzikální ústav AV ČR vyvinul originální konfigurace atmosférického plazmového systému, které byly využity firmou LASER-TECH, s. r. o., pro charakterizaci laserem kalených povrchů turbínových lopatek.

V oblasti materiálového výzkumu a technologií v rámci spolupráce s firmou Bonatrans, a. s., provedl Ústav fyziky materiálů AV ČR komplexní analýzu rozvoje porušení železničních dvojkolí, která vedla k návrhu nových typů dvojkolí se zvýšenou životností. Ústav přístrojové techniky AV ČR ukončil vývoj originální stolní svářečky elektronovým svazkem, která bude vyráběna německou firmou Fokus. Ústav chemických procesů AV ČR vyvinul způsob získávání cenných sloučenin yttria a europia z odpadních luminoforů při recyklaci skla z použitých obrazovek televizorů a monitorů počítačů. Proces byl poloprovozně otestován v podniku Safina Vestec, a. s., a je patentově chráněn jak v ČR, tak i v EU.

Nová generace kloubních náhrad se zlepšenými vlastnostmi a s prodlouženou životností byla vyvinuta Ústavem makromolekulární chemie AV ČR ve spolupráci s Univerzitou Karlovou a firmou Beznoska, s. r. o. Ústav fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR ve spolupráci s firmou Unipetrol vyvi-

nul a patentoval katalyzátor, který byl úspěšně testován v poloprovozním měřítku. Poznatky budou využity společností Eurosupport při výstavbě produkční linky.

A to již nemluvím o opět nových virostatikách z ÚOCHB, nových monoklonálních protilátkách pro diagnostiku z ÚMG a dalších aplikacích.

A na závěr této části bych ještě chtěl s potěšením konstatovat neustálý vzestup i veřejnou odezvu naší **aktivity propagační a popularizační**. Např listopadový *Týden vědy a techniky 2006* v Českých Budějovicích, Brně, Ostravě a Praze nabídl 64 přednášek, dvě besedy u kulatého stolu, šest výstav a sedm vědeckých kaváren a bylo o něm přes 60 zpráv v médiích. Dnů otevřených dveří prakticky všech pracovišť Akademie využilo k návštěvám celkem 8700 zájemců, převážně z řad středoškolských a vysokoškolských studentů. Úspěšná byla akce *Věda v ulicích* uspořádaná v Plzni a v Praze ve spolupráci se společností *Česká hlava*, projekt *Otevřená věda* pro středoškolské pedagogy i studenty, *Noc vědců* a další projekty. Důsledkem těchto aktivit je skutečnost, že v uplynulém období se jen v hlavních sledovaných médiích objevilo na 6000 zpráv, článků, rozhovorů a jiných sdělení vztahujících se k Akademii, jejím pracovištím a pracovníkům.

To všechno, o čem jsem mluvil, se týká Akademie věd. Nemohu se však nezmínit o **zásadních změnách v oblasti výzkumu a vývoje na celostátní úrovni**. Jak víte, Akademie věd je sice samostatnou institucí s vlastní rozpočtovou kapitolou, ale v praxi jsme podřízeni rozhodnutím Rady pro výzkum a vývoj, která nám navrhuje rozpočet a která připravuje zákonné normy pro oblast výzkumu a vývoje. My v této Radě máme samozřejmě své zástupce (je to nyní místopředseda Pavel Vlasák a kolega Vladimír Nekvasil). Po volbách se postavení Rady změnilo. Zůstává nadrezortním orgánem vlády, jejím předsedou je premiér Mirek Topolánek, ale sekretariát Rady se přesunuje na MŠMT. Paní ministryně Miroslava Kopicová velmi operativně pomohla řešit závažné problémy spojené s tímto přesunem. Současně se ale otevřela diskuse o tom, jak by Rada měla působit dál. Bylo by velmi nedobré, kdyby ztratila svůj nadrezortní charakter, protože pak by jen obtížně mohla koordinovat a zajišťovat výzkum ve všech rezortech. Naši or-

organizaci výzkumu a vývoje s nadrezortní Radou nám mnohé státy závidějí a poukazují na nedokonalost systému, který je založen na ministerstvu rovnocenném ostatním rezortům. Myslím, že je čas otevřít k budoucnosti organizačního zajištění výzkumu u nás diskuzi. Domnívám se, že by např. mohl vzniknout a legislativně se zakotvit orgán pro výzkum a vývoj s nadrezortní působností. Tento orgán by byl servisním pracovištěm Rady složené z nezpochybnitelných osobností výzkumu a vývoje za předsednictví premiéra nebo vicepremiéra. Možností organizačního zajištění výzkumu a vývoje je ovšem víc.

Dovolte mi nyní, abych se v závěrečné části svého vystoupení soustředil na hlavní událost vnitřního života Akademie těchto dnů, to jest na nadcházející **přechod akademických pracovišť na právní a ekonomickou formu veřejných výzkumných institucí**.

Pro úspěšné zajištění tohoto významného kroku je rozhodující skutečnost, že vláda ČR svým usnesením ze dne 24. května 2006 č. 614 schválila s účinností od 1. ledna 2007 **nové Stanovy Akademie věd**, které byly přijaty již před rokem na XXVII. zasedání Akademického sněmu. Je nutno říci, že schvalování nových Stanov se v závěru mezirezortního připomínkového řízení poněkud zkomplikovalo a zdrželo dodatečnými formálně právními připomínkami Legislativní rady vlády, jejichž bezvýhradné přijetí by značně ohrozilo tak významné demokratické principy a tradice uspořádání Akademie, jako je existence a složení shromáždění výzkumných pracovníků v ústavech Akademie či dokonce skutečnost, že pracoviště Akademie – na rozdíl od ostatních veřejných výzkumných institucí – si sama navrhuje a volí členy řídicích orgánů Akademie jako svého zřizovatele. Spor se nakonec vyřešil k oboustranné spokojenosti tím, že Sněmem schválené Stanovy byly roz-

děleny do dvou částí – na vlastní Stanovy, které v souladu s novelizovaným zákonem o Akademii věd upravují především uspořádání a činnost celookademických orgánů, a na přílohu, která vychází ze zákona o veřejných výzkumných institucích a v jeho duchu blíže rozpracovává problematiku struktury a orgánů pracovišť Akademie, jejich zaměstnanců a vztahů mezi pracovišti a celookademickými orgány. Věcný obsah Stanov přitom nebyl touto novou formální úpravou dotčen.

Nové **zřizovací listiny** všech pracovišť AV ČR jako veřejných výzkumných institucí spolu s příslušnými údaji a listinami včetně jmenování osob, které budou od 1. ledna 2007 do řádného jmenování nového ředitele pověřeny vedením jednotlivých pracovišť, byly předloženy Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ve stanoveném termínu 30. června 2006, nesetkaly se s žádnými námitkami ani připomínkami, a nic tedy nebrání tomu, aby všechna pracoviště AV ČR byla k 1. lednu 2007 zapsána do celostátního rejstříku veřejných výzkumných institucí a k tomuto datu i v právním smyslu vznikla.

V této oblasti je však ještě třeba, aby dnešní zasedání Akademického sněmu přijalo rozhodnutí týkající se začlenění dvou zbývajících, tzv. **servisních pracovišť** Akademie do sekcí Akademie. Pokud jde o Knihovnu AV ČR, doporučuje Akademická rada v dohodě s vedením Knihovny, aby byla k 1. lednu 2007 začleněna do 7. sekce sociálně-ekonomických věd, k níž má nejbližší svou odbornou problematikou i zaměřením svého současného výzkumného záměru a v níž již byla v minulosti jako vědecké pracoviště zařazena. Naproti tomu Středisko společných činností AV ČR, které plní úkoly na úseku výzkumné infrastruktury pro pracoviště Akademie bez ohledu na jejich odborné zaměření, se doporučuje i jako veřejnou výzkumnou instituci ponechat nadále v přímé gesci Akademické rady. Prosim návrhovou komisi našeho Sněmu, aby se těmi-

to návrhy zabývala a zařadila příslušná rozhodnutí do návrhu usnesení.

Na základě příslušných ustanovení Stanov AV ČR a zákona o veřejných výzkumných institucích Akademická rada AV ČR ve druhém pololetí 2006 vypracovala a vydala celý **soubor prováděcích a vzorových předpisů**, které mají usnadnit provedení přechodu jednotlivých pracovišť na veřejné výzkumné instituce. Jako nejaktuálnější byl ve značném předstihu připraven a vydán pokyn k přípravě **první volby rad pracovišť** AV ČR jako veřejných výzkumných institucí a vzorový volební řád pro jejich první volbu. V říjnu pak byly schváleny individuální volební řády jednotlivých pracovišť včetně dohodnutých upřesnění a úprav, takže je možno tento první důležitý krok dobře připravit a hned v prvních dnech ledna uskutečnit. Dále již byly vydány a zveřejněny vzorový organizační řád pracoviště, vzorový jednací řád Rady pracoviště, pravidla pro obsazování funkcí ředitelů pracovišť, směrnice pro schvalování úkonů pracovišť při nakládání s majetkem a majetkovými právy a vzorový spisový a skartační řád pracoviště. Zbývající důležitý dokument – **vzorový mzdový předpis** pracoviště – bude vydán po prodiskutování zásadních otázek odměňování zaměstnanců na našem dnešním zasedání a bude o něm ještě blíže hovořit kolega Jiří Rákosník. Jsem tedy přesvědčen o tom, že se nám pro hladké uskutečnění přechodu na veřejné výzkumné instituce podařilo po právní a organizační stránce připravit vše potřebné.

Rád bych se nyní na chvíli zastavil u **problematiky majetkové transformace**, která je jednou z nejdůležitějších součástí přechodu pracovišť na právní a ekonomickou formu veřejných výzkumných institucí a týká se jak movitého, tak i nemovitého majetku, který byl doposud majetkem státu v příslušnosti hospodaření jednotlivých státních příspěvkových organizací.

Zatímco přechod movitého majetku do vlastnictví veřejných výzkumných institucí nepředstavuje žádný složitý problém, je tomu u **nemovitostí** jinak. Proto byla pracoviště AV ČR již koncem roku 2005 seznámena s právními možnostmi chystaných změn a vyzvána, aby do konce prvního čtvrtletí 2006 předložila své konkrétní návrhy. Po celý zbytek roku 2006 pak intenzivně pracovala Komise pro řešení majetkových záležitostí jako dočasný pomocný orgán Akademické rady

pod vedením Radomíra Vlčka, která podrobně a v mnoha případech opětovně projednávala předložené návrhy a předkládala je Akademické radě ke schválení. Je možno s potěšením konstatovat, že většinu nemovitého majetku, s nímž nyní pracoviště hospodaří, bude možno předat do jejich vlastnictví, což znamená, že tyto nemovitosti – budovy, pozemky a další – se ze zákona stanou dne 1. ledna 2007 majetkem příslušných pracovišť. Snahou pověřené komise i Akademické rady přitom bylo zajistit i existenci menších pracovišť v objektech, jež budou majetkem jiného ústavu, a to především vhodnými smlouvami. Současně ovšem Akademická rada musela schválit i vyjmutí příslušnosti hospodaření k nemovitostem u některých objektů, které zatím nadále zůstanou v majetku státu. Jsou to objekty, kde nejsou vyřešeny vlastnické vztahy k majetku obcí, v nichž se nacházejí i byty nebo které jsou národními kulturními památkami, ale bohužel i objekty, v nichž se nepodařilo dospět k rozumné dohodě mezi dosavadními uživateli. Tyto případy bude nutno podrobit novému zevrubnému právnímu, ekonomickému a stavebně technickému rozboru a o jejich vložení do majetku veřejných výzkumných institucí rozhodnout až poté.

Hovořím o těchto problémech tak podrobně i proto, že nás již v přípravné fázi upozornily na některá **úskalí dalšího rozvoje** Akademie, která by přechod na veřejné výzkumné instituce mohl přinést. Akademie i po tomto přechodu přece zůstává

jediným celkem, který je spojen společným úkolem a cílem. Vzájemné vztahy jednotlivých součástí tohoto celku se proto musí vyznačovat **velkorysostí**, porozuměním pro potřeby a zájmy menších a slabších, které je ostatně nedílnou součástí každé demokraticky fungující instituce, ochotou nesobecky se uskrovnit v zájmu solidárního vyřešení naléha-

vých potřeb slabších složek soustavy pracovišť i této soustavy jako celku. A o tom, že nemalé náklady bude nutno trvale vkládat do společných rozvojových projektů celé Akademie, rovněž není pochyb. O projektech na využití strukturálních fondů EU jsem již hovořil. Ale nejenom to – vždyť např. v příštím roce musíme ještě vložit značné prostřed-

ky do dokončení rekonstrukce areálu zámku **Liblice**, která vzhledem k tomu, že jde o hodnotný historický objekt, není levná. Kvalitní konferenční a vzdělávací středisko v Liblicích nám však v budoucnu přinese nemalé výhody a úspory. Stejně tak budeme muset v brzké době počítat s vybudováním nového **objektu pro některá společenskovědní pracoviště**, která jsou zatím odkázána jen na nájemní prostory nebo jejichž dosavadní sídla jsou ohrožena v důsledku nedořešených majetkoprávních vztahů. Připomínám, že jednotlivá **VVI nemohou existovat mimo rámec Akademie věd**, která zůstává státní institucí a je jejich zřizovatelem.

A nyní dovolte, abych připomenul další úkoly, které nás čekají doslova v nejbližších dnech. Prvním a nejdůležitějším z nich bude **volba nových rad pracovišť** na shromážděních výzkumných pracovníků, která by se měla uskutečnit hned v prvních dnech měsíce ledna 2007. Vysoká kvalita těchto orgánů a jejich připravenost komplexně řešit celou vědeckou i ekonomickou a organizační problematiku pracoviště je nesmírně důležitá – vždyť právě v postavení a úloze rad pracovišť se nejvýrazněji odráží podstatné posílení vědecké i ekonomické samostatnosti pracovišť jako veřejných výzkumných institucí, jež je ovšem samozřejmě spojeno i s jejich daleko vyšší právní, vědeckou i morální odpovědností. Prosím proto, abyste i ve zbývajících dnech věnovali kvalitní přípravě těchto voleb maximální pozornost.

Zvláště závažným úkolem rad pracovišť bude vyhlášení a realizace **výběrového řízení na obsazení funkcí ředitelů pracovišť**. Je třeba si uvědomit, že toto výběrové řízení nebude již – jako v minulosti – vyhlašovat Akademická rada, ale že je plně v kompetenci rad pracovišť. Z centra můžeme pracovištím nabídnout pouze urychlené zveřejnění oznámení o výběrovém řízení v *Akademickém bulletinu* a na internetových stránkách Akademie. Stejně jako u rad pracovišť bude i při jmenování prvních ředitelů pracovišť jako veřejných výzkumných institucí, tedy již na pětileté funkční období, nesmírně záležet na jejich komplexních vědeckých i manažerských předpokladech a schopnostech včetně schopnosti obklopit se zdatnými a výkonnými spolupracovníky. Akademická rada se přitom domnívá, že pro jednotu a koncepčnost vedení pracoviště je velmi potřebné, aby se ředitel stal členem a pokud možno i předsedou Rady pracoviště. Vzhledem k náročnosti této „zakladatelské“ funkce a potřebě operativně rozhodovat a pružně reagovat na nové skutečnosti a problémy je též alespoň mým osob-

ním názorem, že by na funkce ředitelů měly být jen výjimečně navrhovány – při vší úctě k jejich kvalitám a zkušenostem – osobnosti starší 65 let a ti, kteří si ve funkci ředitelů příspěvkových organizací „odsloužili“ již dvě funkční období. A je také samozřejmé, že opravdu kvalitní ředitel musí nechávat vedle sebe vyrůst kolegy, kteří by jej v budoucnosti mohli úspěšně vystřídat. Nakonec chci ještě upozornit i na časový rozměr tohoto náročného úkolu: podle zákona musí být všechny orgány veřejné výzkumné instituce ustaveny, a tedy i funkce ředitele obsazena nejpozději do šesti měsíců po vzniku veřejné výzkumné instituce, ale čím dříve se tak skutečně stane, tím to bude lepší.

Nakonec ještě krátkou poznámku k dozorčím radám pracovišť. **Dozorčí rady** jsou nezávislým dohlížecím a kontrolním orgánem zřizovatele a jejich jmenování, zahájení jejich činnosti, přijetí jejich jednacích řádů atd. je v rukou a odpovědnosti Akademické rady. Úlohou pracovišť tu je pouze vytvořit potřebné podmínky pro jejich činnost a řádně a včas jim dávat k dispozici všechny nezbytné informace, údaje a dokumenty. Se jmenováním předsedů a členů dozorčích rad pracovišť se počítá na zasedání Akademické rady v prvním čtvrtletí 2007.

Vážené kolegyně a kolegové, tím jsem vyčerpal informace, náměty a připomínky, které jsem chtěl přednést dnešnímu Sněmu ke zprávě o činnosti Akademické rady za minulé období, a zejména k přechodu akademických pracovišť na právní a ekonomickou formu veřejných výzkumných institucí. Závěrem bych rád vyjádřil přesvědčení, že se nám při plnění tohoto náročného úkolu bude i nadále dařit a že z něj dokážeme vytěžit maximum pro další úspěšný rozvoj naší vědecké práce. ■

ZÁKLADNÍ TEZE VYSTOUPENÍ MINISTRYNĚ ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR MIROSLAVY KOPICOVÉ

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

Bývá zvykem na tomto místě zdůrazňovat, že věda, výzkum a vývoj patří k prioritám vlády. Myslím, že to lze dokumentovat řadou kroků, které jsme během pár měsíců učinili:

- Oproti návrhu rozpočtu, který po sobě zanechala minulá vláda, došlo k výraznému navýšení prakticky jen v oblasti výzkumu a vývoje (kde hrozil propad o 2,4 miliardy) a pro oblast vysokého školství (kde chyběly prostředky na nárůst počtu studentů, sociální stipendia i na výzkum).
- Do oblasti vědy a vysokého školství se podařilo vložit navíc 2,5 mld. Kč, z toho 1,5 mld. do výzkumu a vývoje (500 milionů na AV ČR, 500 milionů na výzkumné záměry a 500 milionů na kofinancování projektů z EU).
- Lze tedy snadno nahlédnout, že na navýšení prostředků oproti „letní verzi“ státního rozpočtu se vedle vysokých škol výrazně podílela AV ČR.
- Za zdůraznění stojí i to, že jsme na příští rok zajistili dostatečné prostředky na kofinancování projektů, které budou financovány z EU.
- Kofinancování projektů financovaných z EU (zejména v tzv. Rámcových programech, tj. RP 6 a RP 7) jsme navíc podpořili přípravou novely zákona 130/2002, která umožní, aby prostředky na kofinancování projektů byly mandatorními výdaji, tj. po získání projektu v rámci některého z evropských systémů podpory VaV nebude třeba doma procházet zdlouhavými procedurami nového posuzování projektů a přiznávání prostředků na kofinancování (novela je podána v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR).
- Stále usilujeme o řešení problému DPH ve výzkumu a vývoji. Chceme, aby u projektů hraze-

ných z EU, kde DPH není uznatelným nákladem, bylo možné požádat o vrácení DPH. Připravená novela sice narazila na nesouhlas v PSP u ministra financí, ale intenzivně jednáme o jejím přijatelném znění, jsme přesvědčeni, že tato změna přinese do české vědy více prostředků z EU.

- Dále hledáme způsob, jak tváří v tvář zákonu o DPH zrovnoprávnit firmy a veřejné výzkumné instituce, které se již téměř všechny staly plátcí DPH. Není to snadné a zde patří dík všem těm z AV ČR, kteří s námi na této změně spolupracují a veřejně naše kroky tímto směrem podporují.
 - Stále usilujeme o to, aby operační programy, zejména pak VaVpl přinesly co nejvíce prostředků pro růst výzkumných kapacit české vědy. Věřím, že prostředky z Operačních programů přispějí k ještě těsnější spolupráci ústavů AV ČR, vysokých škol a podniků.
 - Po určitých obtížích způsobených delimitací Rady pro výzkum a vývoj se nakonec podařilo RVV stabilizovat – minulý týden jsme dospěli k řešení, které se zdá být pro všechny strany přijatelné: RVV sice bude fungovat v rámci MŠMT, její nezávislost ale bude zajištěna nejen statutem, ale i způsobem jejího začlenění v rámci MŠMT. I zde patří dík vedení AV ČR za spolupráci a trvalou podporu při hledání přijatelného řešení pro RVV.
 - Svědectvím o naší spolupráci je i zastoupení AV ČR v RVV. Jak asi víte, podařilo se nám prosadit systém obsazení, který ze 14 míst v RVV (kromě předsedy) alokuje sedm míst pro akademický výzkum, přičemž AV ČR nominuje dva řádné členy a jednoho stálého hosta, vysoké školy nominují celkem čtyři členy a GA ČR člena jednoho.
- Jednotlivé ústavy AV ČR čeká v příštím roce transformace na VVI. Nebude to snadný krok. Jsem ale přesvědčena, že jeho výsledný efekt bude velmi pozitivní. Za největší pozitivum považuji, že ústavy AV ČR budou mít stejnou právní formu jako veřejné vysoké školy. To zcela nepochybně přispěje k ještě většímu prohloubení spolupráce nejen na poli výzkumu, ale též ve výuce a při přípravě doktorandů. Dovolím si říci, že tento krok přispěje k celkové modernizaci institucionálního uspořádání výzkumu a vývoje i našeho systému terciárního vzdělávání. ■

ZÁKLADNÍ TEZE VYSTOUPENÍ NÁMĚSTKA MINISTRYNĚ ŠKOLSTVÍ PETRA MATĚJŮ

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SŠC

Chtěl bych se v krátkosti zmínit o třech důležitých změnách, které podle mého soudu výrazným způsobem pozitivně ovlivní budoucnost AV ČR a jednotlivých ústavů:

- a) transformace ústavů na VVI a z toho vyplývající možnosti vzniku nových forem spolupráce a partnerství;
- b) možnosti rozvíjet výzkumné činnosti s ekonomickým vyústěním;
- c) změny v daňových zákonech.

Ad a) K přechodu ústavů na VVI

Přechodem ústavů na novou právní formu vstupuje AV ČR do nové fáze své transformace. Ústavy získají větší míru autonomie, bude na ně kladena větší odpovědnost za vlastní osud a rozvoj, a pokud si dobře zvolí Rady instituce, otevřou se více i vnějším vlivům a budou schopny pružněji reagovat na změny a výzvy globalizující se konkurence.

Není náhodou, že jedno z hlavních doporučení pro naše vysoké školy od examinatorů OECD, kteří před dvěma týdny v Praze představili zprávu o stavu vysokého školství, je dosáhnout větší otevřenosti vysokých škol vnějším vlivům. Myslím si, že to, co bylo řečeno na adresu vysokého školství a co re-

prezentace vysokých škol přijala, platí i pro oblast výzkumu a vývoje, včetně AV ČR, která představuje dominantní segment v této oblasti.

Právní forma VVI podle mého názoru usnadní proces otevírání se i v případě AV ČR, a to zejména proto, že usnadní vznik nových forem spolupráce jednotlivých ústavů s VŠ, nejen ve výzkumu a vývoji, ale – jak pevně doufám – rovněž ve výuce na postgraduální a možná i na graduální úrovni. Jsem přesvědčen, že mnohem snadněji budou vznikat projekty společných pracovišť typu „graduate schools“ či center pokročilých studií a výzkumu, jak je známe ze zahraničí. Je docela možné, že tento proces urychlí i vznik výzkumných univerzit.

Ad b) Možnost rozvíjet výzkumné činnosti s ekonomickým vyústěním

Transformace ústavů na VVI umožní lepší využití všech kapacit ústavů pro činnosti na poli výzkumu, vývoje a inovací s přímým ekonomickým vyústěním, záměrně řeknu se „zdanitelným plněním“ na konci projektů. Záhy bude jasné, proč jsem použil právě tento termín. Rozvoj těchto činností, pokud budou kompatibilní s hlavním posláním ústavů, tj. s jejich hlavním vědeckým zaměřením, rozhodně přispěje k rychlejšímu transferu výsledků VaV do inovačního procesu.

Důležité je, že tyto činnosti budou též zdrojem nemalých příjmů do rozpočtů ústavů. Podaří-li se navíc prosadit novelu zákona o DPH a podaří-li se dosáhnout konsensu, pokud jde o nový výklad tohoto zákona pro účely výzkumu a vývoje, ústavy AV ČR, vysoké školy i další VVI, které se „otevrou“ vnějšímu prostředí, se v brzké době setkají se snahou získávat projekty ze zahraničí i snahou rozvíjet projekty se zřetelným ekonomickým vyústěním.

To v žádném případě neznamená odklon od základního výzkumu, ale možnost vytvářet si pro základní výzkum a jeho financování dodatečné zdroje. Myslím, že se shodneme na tom, že ekonomické plody základního výzkumu by měli, ve větší míře než dosud, sklízet ti, kteří se na jejich pěstování podíleli nejvíce, a to jsou vědci v základním výzkumu. Může se tak dít nepřímo, na základě vytváření nových forem partnerství (spin-offs) nebo přímo, tj. rozvojem činností, které mají přímé ekonomické zhodnocení.

Na překážku přímému ekonomickému zhodnocování výsledků VaV není podle mého názoru ani rá-

mec Společenství. Jeho konečná verze z 22. 11. 2006 totiž na straně 16 jasně říká, že transfer technologií, licencování a ostatní formy zhodnocování znalostí výzkumnou institucí nebude považováno za překážku veřejného financování, pokud veškeré příjmy z těchto činností budou reinvestovány do primárních aktivit výzkumné instituce. Českou kotlinou se tedy šíří zbytečný strach z omezujících podmínek rámce Společenství.

Ad c) DPH

Pokud se podaří prosadit novelu zákona o DPH, což je dnes téměř jisté, ústavy Akademie, vysoké školy a další výzkumné instituce nebudou skrytě – avšak velmi silně – penalizovány za to, že získávají projekty z Evropské unie (tj. zejména 6. RP a 7. RP).

Jak asi víte, 1. 12. 2006 byla v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR ve třetím čtení nečekaně zamítnuta novela zákona o DPH, kterou ve spolupráci s Komorou daňových poradců a odborem nepřímých daní MF ČR připravilo MŠMT. Později se ukázalo, že důvody k zamítnutí byly v podstatě formálního charakteru. Důležité je, že v pondělí 11. 12. 2006 se uskutečnila schůzka pověřených pracovníků MŠMT s náměstkyní MF ČR Ing. Danou Trezziovou a ředitelem legislativního odboru MF JUDr. M. Švorcem, na které se dohodlo konsensuální znění novely, a den na to, tj. 12. 12. 2006, dal ministr financí pokyn legislativnímu odboru MF ČR

připravit podklad pro nové podání této novely zákona o DPH formou poslanecké iniciativy. V tuto chvíli probíhá jednání mezi zástupcem MŠMT a legislativním odborem MF ČR, na kterém se dokončuje znění této novely.

MŠMT současně usiluje o nový výklad zákona o DPH formou *Sdělení MF ČR*, který by – samozřejmě v souladu s evropským právem – umožnil všem institucím aktivním ve výzkumu a vývoji, bez ohledu na právní formu, odpočet DPH na vstupu, a to za dvou podmínek: 1. instituce jsou plátcem DPH, 2. na konci jejich projektů jsou zdaniitelná plnění. I zde postupně MŠMT a MF ČR dochází ke konsensu.

Upozorňuji, že novela zákona o DPH usnadní život zejména těm výzkumným institucím, které se zabývají převážně základním výzkumem. Tyto instituce i přes nový výklad pravděpodobně nebudou mít nárok na odpočet DPH, protože při úspěšném zakončení projektu zpravidla nedosáhnou zdaniitelných plnění.

Omlouvám se za to, že moje vystoupení bylo spíše praktické a k věci, než ceremoniální. Myslím si že věda, jako navýsost racionální činnost, si zaslouží racionální přístup k řešení jejích problémů.

Na závěr mi tedy dovoluďte Akademii popřát, aby právě probíhající transformace ústavů byla tím, čím měla být podle úmyslů zákonodárce: impulsem k dalšímu rozvoji, modernizaci a otevření se vnějším vlivům a konkurenci. ■

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

USNESENÍ XXIX. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

XXIX. zasedání Akademického sněmu Akademie věd České republiky, konané dne 14. prosince 2006 v Praze, přijímá toto usnesení:

I.

Akademický sněm

1. souhlasí, aby jednání XXIX. zasedání Akademického sněmu probíhalo podle současného Jednacího řádu Akademického sněmu schváleného XXI. zasedáním Akademického sněmu dne 18. prosince 2002 pro funkční období 2002–2006,
2. schvaluje s účinností od 1. ledna 2007 nový Jednací řád Akademického sněmu pro funkční období 2006–2010 podle předloženého návrhu.

II.

Akademický sněm

1. schvaluje zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR v období od XXVIII. zasedání Akademického sněmu podle předloženého návrhu,
2. bere na vědomí zprávu o činnosti Vědecké rady AV ČR v období od dubna 2005 do prosince 2006,
3. schvaluje s účinností k 1. lednu 2007 zařazení Knihovny AV ČR, v. v. i., do 7. sekce (sociálně-ekonomické vědy) a ponechání Střediska společných činností AV ČR, v. v. i., pod přírodním vedením Akademické rady AV ČR.

III.

Akademický sněm

pověřuje Akademickou radu AV ČR, aby vedla další jednání ve věci uspořádání státní správy ve výzkumu a vývoji a financování výzkumu a vývoje s cílem, aby byla zachována nadřezortní působnost Rady pro výzkum a vývoj a aby Rada pro výzkum a vývoj mohla nadále zajišťovat v plném rozsahu plnění úkolů, které pro ni vyplývají ze zákona č. 130/2002 Sb.

IV.

Akademický sněm

1. bere na vědomí předloženou zprávu o ekonomické situaci Akademie věd ČR a o očekávaných výsledcích jejího hospodaření v roce 2006,
2. ve smyslu čl. 10 písm. c) Stanov AV ČR schvaluje rozpočet Akademie věd ČR na rok 2007 a jeho rozpis na pracoviště podle předloženého návrhu včetně navržené úpravy pravidel pro tvorbu tohoto rozpisu,
3. ve smyslu čl. 20 Stanov AV ČR pověřuje Akademickou radu AV ČR schválením Závěrečného účtu rozpočtové kapitoly 361 Akademie věd ČR za rok 2006,
4. vyjadřuje znepokojení nad tím, že schválený státní rozpočet na rok 2007 týkající se oblasti výzkumu a vývoje nebyl zohledněn v návrhu střednědobého výhledu na léta 2008 a 2009.

V.

Akademický sněm

schvaluje nový Statut Grantové agentury Akademie věd ČR podle předloženého návrhu s připomínkami,

ukládá Akademické radě AV ČR vydat schválený statut Grantové agentury AV ČR jako interní normu.

VI.

Akademický sněm

1. schvaluje Kariérní řád vysokoškolsky vzdělaných pracovníků Akademie věd ČR podle předloženého návrhu s připomínkami,
2. ukládá Akademické radě AV ČR vydat schválený Kariérní řád vysokoškolsky vzdělaných pracovníků Akademie věd ČR pro potřeby pracovišť AV ČR jako interní normu.

VII.

Akademický sněm

schvaluje Zásady pro odměňování zaměstnanců pracovišť Akademie věd ČR jako základní principy, podle nichž budou pracoviště AV ČR jako veřejné výzkumné instituce vydávat vnitřní mzdové předpisy a postupovat při odměňování zaměstnanců, podle předloženého návrhu s připomínkami.

VIII.

Akademický sněm

1. schvaluje předloženou zprávu Dozorčí komise Akademického sněmu za období od XXVIII. zasedání Akademického sněmu a vyslovuje jí poděkování za její práci,
2. ukládá Akademické radě AV ČR, aby projednala připomínky a návrhy uvedené v předložené zprávě a přijala k nim příslušná opatření.

IX.

Akademický sněm

zvolil Dozorčí komisi Akademického sněmu pro funkční období 2006–2010 ve složení:

RNDr. Miloš Buděšínský, CSc.

(Ústav organické chemie a biochemie AV ČR),

RNDr. Jan Kočka, DrSc. (Fyzikální ústav AV ČR),

RNDr. Vladimír Kolařík, CSc. (DELONG INSTRUMENTS, a. s.),

prof. Ivan Lefkovits, Ph.D. (University of Basel),

PhDr. Zdenka Mansfeldová, CSc. (Sociologický ústav AV ČR),

prof. RNDr. Jaroslav Spížek, DrSc. (Mikrobiologický ústav AV ČR),

RNDr. Hana Sychrová, DrSc. (Fyziologický ústav AV ČR),

doc. RNDr. Jan Tachezy, Ph.D.

(Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta),

prof. Ing. Miroslav Václavík, CSc.

(Výzkumný ústav textilních strojů Liberec, a. s.).

*Ověřil: PhDr. PETR NEJEDLÝ,
předseda návrhové komise
Akademického sněmu AV ČR*

Informace z 24. zasedání Akademické rady AV ČR

Na svém 24. zasedání, které se konalo dne 21. listopadu 2006, projednala Akademická rada tyto nejdůležitější otázky:

Schválila

- zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXVIII. zasedání Akademického sněmu AV ČR a další podkladové materiály pro jednání XXIX. zasedání Akademického sněmu (návrh Jednacího řádu Akademického sněmu AV ČR, zprávu o činnosti Vědecké rady AV ČR (v období IV. 2005–XII. 2006), zprávu o ekonomické situaci AV ČR a návrh jejího rozpočtu na rok 2007, návrh nového *Statutu Grantové agentury AV ČR*, návrh *Kariérního řádu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků AV ČR*, návrh *Zásad pro odměňování zaměstnanců pracovišť AV ČR*)

- přidělení účelové dotace 14 projektům programu *Nanotechnologie pro společnost* dle návrhu Rady programu v celkové předpokládané částce 199 821 000 Kč určené na podporu projektů v roce 2007

- dotace na podporu vydávání odborných časopisů pracovišť AV ČR, které se považují za hodné zvláštního zřetele a byly vybrány jak vzhledem k jejich úrovni, tak na základě ekonomických ukazatelů

- uzavření smlouvy mezi AV ČR a firmou Adobe Systems, s. r. o., o vstupu AV ČR do licenčního programu CLP 4.5 EDU firmy Adobe Systems, s. r. o.

- postup a osnovu pro zpracování výročních zpráv o činnosti pracovišť Akademie věd ČR za rok 2006 a osnovu souhrnné výroční zprávy o činnosti AV ČR za rok 2006

Vzala na vědomí

- zprávu o volbě a jmenování členů Akademického sněmu AV ČR na funkční období 2006–2010

- zprávu o složení Komise pro etiku vědecké práce na funkční období 2006–2010

Informace z 25. zasedání Akademické rady AV ČR

Na svém 25. zasedání, které se konalo dne 5. prosince 2006, projednala Akademická rada tyto nejdůležitější otázky:

Schválila

- opatření k dokončení přechodu pracovišť AV ČR na veřejné výzkumné instituce v roce 2007

- úpravu pravidel pro udělování *Fellowship J. E. Purkyně* význačným a perspektivním vědeckým pracovníkům předloženou v souvislosti s novou právní úpravou odměňování podle zákona o VVI a Zákoníku práce

- upravené znění *Pravidel pro udělování vědeckého titulu „doktor věd“*

- smlouvu o zřízení a provozování Laboratoře tkáňové biomechaniky, společného pracoviště Ústavu termomechaniky AV ČR a Technické univerzity v Liberci

- smlouvu o zřízení a provozování Laboratoře optických měřicích metod, společného pracoviště Ústavu termomechaniky AV ČR a Technické univerzity v Liberci

- smlouvu o zřízení a provozování Centra právně-historických studií, společného pracoviště Historického ústavu AV ČR a Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

- vzorová pravidla pro hospodaření veřejných výzkumných institucí s fondy

- rozdělení dotací na podporu vědecké a vědecko-populární literatury v roce 2006

- orientační program činnosti Akademické rady AV ČR na I. pololetí 2007

Jmenovala

- ředitelkou Českého historického ústavu v Římě s účinností od 1. ledna 2007 prof. PhDr. Zdeňku Hledíkovou, CSc.

Vzala na vědomí

- informaci o navrhovaném složení dozorčích rad pracovišť AV ČR

- zprávu o průběhu konání *Týdne vědy a techniky 2006*

- průběžnou informaci stavu udělování vědeckého titulu „doktor věd“

- informaci o zajištění legálního užívání software podléhajícího ochraně podle autorského práva

Informace z 218. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 8. prosince 2006

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Informace o současném stavu delimitace RVV na MŠMT

Rozhodnutí vedoucího Úřadu vlády ČR č. 25/2006 s účinností od 1. ledna 2007 zrušilo sekci výzkumu, vývoje a lidských zdrojů a odbor výzkumu, vývoje a inovací na Úřadu vlády ČR.

K 1. lednu 2007 dochází k delimitaci agendy spojené se zabezpečením činnosti Rady z Úřadu vlády ČR na MŠMT, kde vzniká samostatný útvar M5 – Sekretariát Rady pro výzkum a vývoj přímo řízený ministryní, který bude mít postavení odboru.

V přechodném období od 1. ledna do 31. března 2007 bude sekretariát Rady sídlit na Úřadu vlády ČR s tím, že jeho pracovníci již budou zaměstnanci MŠMT, veškeré služby potřebné pro činnost Rady bude zajišťovat MŠMT, které zároveň do 1. dubna vytvoří podmínky pro přestěhování.

Aktualizace Doporučení Rady k odpočtu daně z příjmu

Doporučení RVV schválené na 203. zasedání v květnu 2005 bylo aktualizováno tak, aby jeho text byl v souladu se zněním zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů, a s pokynem D-288 MF. Rada schválila aktualizované znění *Doporučení Rady k odpočtu daně z příjmu*.

Zhodnocení vypsání veřejných soutěží ve VaV v rámci NPV II (usnesení k 216/A9) – MŠMT

V materiálu *Zhodnocení vypsání veřejných soutěží ve výzkumu a vývoji v rámci Národního programu výzkumu II*, předloženém na 216. zasedání RVV, byly identifikovány hlavní problémy, jejich příčiny a návrhy řešení u veřejných soutěží ve VaV a financování NPV II. Údaje o financování budou dále upřesněny a poté znovu vyhodnoceny na přelomu let 2006 a 2007, kdy již bude známo čerpání v rámci všech podprogramů, především podprogramu *Trvalá prosperita*, kde čerpání prostředků teprve začíná.

Rada schválila uvedený návrh řešení situace v NPV II a požádala MŠMT jako gestora NPV II o předložení návrhu změn cílů programu podle tohoto materiálu jako součást zprávy o zahájení a stávajícím průběhu NPV II před předložením vládě (dle usnesení vlády č. 806 ze dne 28. června 2006).

Návrh stanoviska RVV k výzkumu na lidských kmenových embryonálních buňkách (VLEKB)

Rada schválila odborná stanoviska Rady k žádostem Masarykovy univerzity Brno a Ústavu experimentální medicíny AV ČR o povolení k VLEKB, ve kterých nedoporučuje MŠMT udělit povolení k výzkumu na lidských kmenových embryonálních buňkách uvedeným žadatelům, a uložila sekretariátu Rady zaslat odborná stanoviska Rady k oběma žádostem na MŠMT.

Dále Rada požádala Bioetickou komisi RVV, aby se do březnového zasedání Rady vyjádřila k potřebnosti případných dalších právních úprav problematiky VLEKB.

Metodika hodnocení VaV a jeho výsledků v roce 2007

Rada schválila navržený *Statut a Jednací řád* meziresortní pracovní skupiny pro přípravu *Metodiky hodnocení VaV a jeho výsledků v roce 2007*.

Návrh Směrnice pro přípravu státního rozpočtu VaV 2008 a výhledu na roky 2009–2010

Podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje RVV zabezpečuje návrh výše celkových výdajů na výzkum a vývoj jednotlivých rozpočtových kapitol a návrh jejich rozdělení.

Usneseními vlády ze dne 16. srpna 2006 č. 970 a ze dne 25. září 2006 č. 1090 byl změněn návrh výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj, včetně střednědobého výhledu, na roky 2007 až 2009 schválený usnesením vlády ze dne 24. května 2006 č. 605. Návrh výdajů vláda nejprve snížila o 2,44 mld. Kč na rok 2007, o 3,78 mld. Kč na rok 2008 a o 3 mld. Kč na rok 2009.

Později vláda navýšila pouze výdaje na rok 2007 o 1,5 mld. Kč. Návrh výdajů na roky 2008 a 2009 zůstal již beze změny.

V uvedených údajích jsou zahrnuty i předpokládané výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj určené na krytí finanční spoluúčasti České republiky v projektech operačních programů (tzv. strukturální fondy EU 2007–2013) a v rámcových programech EU. Tyto prostředky jsou ve dvou rozpočtových kapitolách (MŠMT a MPO).

Rada schválila návrh *Směrnice pro přípravu státního rozpočtu VaV 2008 a výhledu na 2009–2010* a požádala 1. místopředsdkyni Rady dr. Kopicovou o její zaslání poskytovatelům.

Jmenování zpravodaje do PSZ RVV za vysoké školy

Usnesením vlády ze dne 15. listopadu 2006 č. 1321 k odvolání a jmenování členů RVV byl z funkce člena Pracovní skupiny zpravodajů Rady odvolán prof. Ing. Petr Zuna, který byl zástupcem vysokých škol. Rada jmenovala novým zpravodajem do Pracovní skupiny zpravodajů RVV dalšího zástupce vysokých škol, doc. RNDr. Františka Ježka, CSc.

Návrh změn Jednacího řádu RVV

Návazně na změnu Statutu RVV usnesením ze dne 15. listopadu 2006 č. 1321 Rada odsouhlasila návrh změn Jednacího řádu RVV.

Návrh změny Statutu Bioetické komise RVV

Cílem navrhované změny *Statutu Bioetické komise* (změna článku 6 odst. 2 a 3) je sjednotit úpravu střetu zájmu ve *Statutu Bioetické komise a Jednacím řádu Bioetické komise* a odstranění možného nesouladu obou dokumentů. Rada návrh změny odsouhlasila.

Novela zákona č. 130/2002 Sb. – spolufinancování RP EU

Cílem předloženého návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů, je usnadnit mezinárodní spolupráci ve výzkumu a vývoji. Současná právní úprava dovoluje použití institucionální prostředky v oblasti mezinárodní spolupráce pouze na úhradu poplatků za účast ČR v mezinárodních programech nebo na úhradu poplatků za členství ČR v mezinárodních organizacích.

Účelem navržené změny je umožnit použití veřejných prostředků pro úhradu českého podílu na nákladech mezinárodních projektů tam, kde takový postup připouští pravidla daného mezinárodního programu, a nikoliv nahrazovat neveřejné prostředky veřejnými, a tím snižovat finanční spoluúčast soukromého sektoru na financování výzkumu a vývoje. Rada s novelou zákona č. 130/2002 Sb. – spolufinancování RP EU – souhlasila.

NIP – odložení termínu úkolů s termínem do 31. 12. 2006

Usnesením č. 851 ze dne 7. července 2005 vláda schválila *Národní inovační politiku České republiky*

na léta 2005–2010, kterou uložila Radě pro výzkum a vývoj splnit do 31. prosince 2006 několik úkolů. Úkoly uvedené v příloze jsou však vázány na novelu zákona o podpoře výzkumu a vývoje, jejíž věcný záměr bude vládě předložen do konce června 2007. Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy požádala tedy předsedu vlády ČR o prodloužení termínu do 31. prosince 2007.

Návrh na zrušení 219. zasedání Rady dne 12. 1. 2007

Záležitosti spojené s přechodem RVV z Úřadu vlády ČR na MŠMT neumožňují sekretariátu Rady připravit kvalitně podklady na 219. zasedání Rady dne 12. ledna 2007. Rada schválila návrh zrušení 219. zasedání Rady a pověřila předsednictvo a PSZ Rady vyřizováním neodkladných záležitostí v době mezi 218. zasedáním Rady (8. prosince 2006) a 220. zasedáním Rady (9. února 2007).

Operační program výzkum a vývoj pro inovace – aktuální stav přípravy

EK během jednání 7. prosince 2006 vyjádřila kritické připomínky ve třech oblastech – program pro Prahu, program MMR a sloučení dvou Operačních programů týkajících se VaVal – *Výzkum a vývoj pro inovace (VaVpl)* a *Podnikání a inovace (PI)*. MŠMT ani MPO si nepřejí sloučení obou programů, proto je nezbytné zaujmout jasné stanovisko a sdělit ho ministru pro místní rozvoj.

Rada vzala na vědomí *Informaci o aktuálním stavu projednávání operačního programu VaVpl* s Evropskou komisí. Dále vyjádřila nesouhlas se sloučením tohoto operačního programu (VaVpl) s operačním programem (PI), podpořila spolupráci MŠMT a MPO při koordinaci těchto operačních programů a doporučila jednání na vrcholné úrovni MŠMT, MPO a MMR pod vedením premiéra ČR. Rada pověřila předsedu Rady, aby toto stanovisko sdělil písemně ministru pro místní rozvoj a doporučila MPO, aby vypustilo v OP PI podmínku omezující účast nadnárodních firem a jejich součástí.

Různé

Rada vzala na vědomí zprávu ze 13. zasedání mezinárodní Bioetické komise, která se konala 20.–22. listopadu 2006 v Paříži.

JOSEF KLVAŇA

1857–1919

Letos si připomínáme 150 let od narození profesora Josefa Klvaňu, který zasvětil svou vědeckou práci zkoumání vyvřelin a od počátku 20. století se intenzivně zabýval národopisem.

Josef Klvaňa se narodil 22. 1. 1857 ve Vídni, ale od dětství vyrůstal na Moravě. S Moravou, především s její přírodou a kulturou, zůstal spojen po celý svůj život, s výjimkou vysokoškolských studií. Navštěvoval školy v Lipníku a v Olomouci, odkud odešel na pražskou univerzitu. Studoval přírodní vědy a mezi jeho vyučujícími se objevují jména známých vědců, jakými byli například Ladislav Čelakovský nebo Antonín Frič. Od roku 1879 Klvaňa pracoval jako asistent profesora Emanuela Bořického, mineraloga a zakladatele české petrografie, a po jeho smrti (1881) přešel do mineralogického oddělení Musea Království českého. Vliv Bořického je patrný na veškeré další Klvaňově práci a výzkumech – stejně jako on se zabýval zkoumáním vyvřelin, dokončil a vydal první díl Bořického spisu *Porfyry a porfyryty křemenné* (1881).

K vědecké činnosti Klvaňa brzy přidal pedagogické působení. Složil profesorské zkoušky a začal vyučovat na gymnáziu v Kroměříži (1882–1884) a později v Uherském Hradišti (1884–1894), další čtyři roky pak zastával funkci školního inspektora v hononínském okrese. Ve stejné době současně publikuje výsledky svých dosavadních bádání, vycházejí jeho práce *O třetihorních sopečných horninách na Moravě a ve Slezsku vůbec a bánovsko-bojkovických zvláště* (1885) a *Petrografický příspěvek k poznání vyvřelých hornin na Moravě a ve Slezsku*

(1889). Přispíval do řady odborných časopisů, uvedme například *Zprávy české učené společnosti*, *Časopis Matice moravské*, *Vesmír*, *Komenský*, *Zora*, spolupracoval s Musejním spolkem v Brně, účastnil se přípravných prací pro *Vlastivědu Moravskou*, jejíž první díl vyšel roku 1897. Psal články o geologickém okolí Kroměříže, zaměřil se na popis oblastí severovýchodní a jihovýchodní Moravy.

Návrat na Moravu znamenal pro Klvaňu objevení nového předmětu zájmu a studia – od počátku 20. století se začíná intenzivně zabývat národopisem. Vyrůstal v generaci moravských literátů cenících si místní svéráz, byl výborným kresličem a fotografem, podrobně znal především východní Moravu. Všech těchto předpokladů a schopností využil ke studiu moravských lidových krojů, zejména hanáckého a slováckého, pokoušel se o mapování moravských krojových oblastí. Věnoval se zkoumání lidových ornamentů, krojů a výšivek, shromáždil cenné sbírky památek lidového umění. Klvaňova soukromá sbírka starých moravských výšivek se srovnávacími doklady z Čech a Slovenska patří k nejvýznamnějším na Moravě. Od roku 1899 se tak k jeho bohaté bibliografii přidávají staťe a pojednání s národopisnými tématy, které vycházejí dokonce i v zahraničních sbornících a časopisech – *Kroj hanácký vůbec a Tovačovský zvláště* (*Národopisný sborník*, 1900), *Kroje lidové na Moravě* (*Moravská čítanka*, 1907), *Kroje lidové na moravském Slovensku* (*Annales Musei Francisci*, 1887–1909). Za zmínku stojí také skutečnost, že patřil k prvním propagátorům tvorby malíře Joži Úprky.

Poslední etapou bohaté vědecké i pedagogické dráhy Josefa Klvaňu je jeho působení v Kyjově, kde byl v letech 1898–1919 prvním ředitelem nově založeného státního reálného gymnázia. Prožil zde těžká léta 1. světové války, během níž byla škola uzavřena a profesorský sbor doslova rozehrán, ale dočkal se obnovení ústavu po vzniku Československé republiky. Válečné roky, spjaté s velkým vypětím a vyčerpáním, se nenávratně podepsaly na Klvaňově zdraví. Zemřel po druhém záchvatu mrtvice v Kyjově 13. 8. 1919. ■

MARIE BAHENSKÁ,
Masarykův ústav – Archiv AV ČR

ROZVOJ VĚDY A NÁRODNÍ ZÁJMY

Má Česká republika podporovat vědu stejně velkoryse jako jiné země, které jsou na tom hospodářsky lépe? Máme vůbec šance uspět v konkurenci světové vědy? Máme pěstovat vědní disciplíny, ze kterých nemáme bezprostřední užitek? A jaký je vlastně užitek z naší vědy? To jsou otázky, které budeme slyšet stále častěji právě v této době, kdy se ústavy Akademie věd transformují na veřejné výzkumné instituce.

Domnívám se, že každý vědec by se měl nad takovými otázkami zamýšlet a hledat na ně odpovědi. Odpovědi na tyto a podobné otázky totiž nejsou zcela zřejmé a nejsou ani jednoznačné. Nicméně, pokud má daňový poplatník přispívat na rozvoj naší vědy, je třeba mu poskytnout pádné odpovědi.

Standardním argumentem pro podporu vědy z veřejných prostředků je poukázání na skutečnost, že věda má potenciál zlepšovat kvalitu našich životů: pomáhá udržovat zdraví, prodlužuje život, může zlepšovat životní prostředí, zvyšovat produktivitu atd. Tím ovšem není řečeno, jestli a do jaké míry mají vědu podporovat malé a současně méně vyspělé země. Odpověď je nasnadě: na velikosti země příliš nezáleží, menší vyspělost často souvisí právě s nízkou podporou, tudíž i s nedostatečným využíváním vědy. Trend budování vyspělé ekonomiky prostřednictvím podpory vědy a rozvoje technologií je v současné době velmi zřetelný např. v Číně, v Indii a ve východní Asii; v Evropě bychom našli podobné případy z nedávné doby např. ve Finsku, Irsku a Izraeli. Mohli bychom říci, že podpora vědy a jejího promyšleného využití jde ruku v ruce s ekonomickou prosperitou země. Podpora vědy se bohatě vrací – kdyby tomu tak nebylo, ani zmiňované ani další státy by to nedělaly.

Otázku lze samozřejmě zjemnit: nestačí podporovat pouze tzv. aplikovaný výzkum, který bezprostředně vede k využití poznatků, a tím pádem ke kýženým okamžitým či brzkým přínosům? Zde platí, že základní a aplikovanou vědu (technologie) nelze vnímat odděleně. Hranice mezi nimi je nezřetelná, obě jsou v těsné interakci s kulturními, politickými a sociálními zájmy společnosti. Tato interakce, kromě jiného, zvyšuje potřebu podpory základního výzkumu. Základní výzkum je totiž klíčem k řadě aktivit v aplikovaném výzkumu, které jsou motivovány neustále rostoucími praktickými požadavky společnosti ve všech jejích oblastech.

Někdo by snad mohl namítnout – ano, věda je důležitá, ale nemohli bychom využívat „hotové“ poznatky světové vědy bez toho, že bychom k ní sami nějak zvlášť přispívali? Nuže, pokud odhlédneme od toho, že je to neetické, asi by to ani nešlo: chceme-li něco

kvalifikovaně vybrat a „přebrat“, musíme tomu rozumět. Jinak se ocitneme v roli zákazníka, který musí uvěřit čemukoliv, co tvrdí o zboží prodejce, případně v roli zákazníka, jenž přesně neví, co všechno může chtít. Věru nebezpečná a nedůstojná situace. Vědu nelze dělat pasivně a pasivní znalosti nestačí ani pro „obchod“ s vědou a jejími aplikacemi.

Kromě toho je zde ještě jeden další aspekt, a tím je výchova. Pokud chceme vychovávat budoucí generace, potřebujeme vědce, kteří je budou vzdělávat. Tito vědci musejí přispívat k rozvoji vědy, jinak by tomu, co přednášejí, časem rozuměli stále méně a méně. Jakým způsobem může naše věda přispívat k rozvoji světové vědy? V základním výzkumu platí, že neexistují národní zájmy. Přínosy vědy jsou univerzálně platné, v tomto smyslu jsou globální, nadnárodní. Věda není hierarchicky organizovaná v tom smyslu, že by některé její obory byly nadřazené jiným. Existuje přenos znalostí pouze ve směru horizontálním, v rámci jedné disciplíny a také mezi nimi. Pro tento proces neexistují hranice. Konkurence je samozřejmě veliká a pouze vědecky excelentním příspěvkům se dostane sluchu.

Pokud se mluví o přínosu vědy, mají lidé obvykle na mysli bezprostřední vklad do rozvoje poznání. Existují však i jiné druhy přínosů, kterým se v grantových návrzích říká „širší dopady“. Ty mohou znamenat nepřímý ekonomický vklad, do výuky, zdraví atd.

U příležitosti návštěvy partnerského Institutu informatiky ve Švédsku jsem se setkal s vykazováním jednoho zvláštního druhu přínosu – totiž s pozitivním dopadem jevu, kterému se poeticky říká „únik mozků“. Nejenže tu evidovali a vykazovali počet vědců a doktorandů, kteří odešli do jiných ústavů (zejména v USA), případně do komerční oblasti, dokonce se chlubili tím, jak jsou v tomto směru úspěšní a jaký je o „jejich“ lidech zájem. Je však pravdou, že tento „odliv mozků“ byl a je kompenzován přílivem mozků jiných od jiných podobných institucí a univerzit, takže ústav vlastně působí i jako centrum postgraduální výchovy. Příklad k zamyšlení.

Předchozí příklad ukazuje, že „únik mozků“ lze chápat v širším kontextu jako normální jev vyplývající

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

cí ze samotné povahy vědecké práce, resp. jako produkt a důkaz snahy o excelenci na všech úrovních. Tento jev totiž připomíná tzv. výběr tříděním. Jde o to vybrat z potenciálně nekonečného proudu čísel jistý počet k největších prvků. Výběr se dělá tak, že zvolíme k libovolných prvků – nazvěme je filtrem –, a každý další prvek porovnáme s těmito prvky. Pokud je větší než všechny ostatní, přidáme ho k filtru a z filtru vyřadíme nejmenší prvek. A tak dále. Tento algoritmus lze použít i v paralelním prostředí. Tehdy samozřejmě používáme kaskádu více filtrů a postupovat mohou i největší prvky z hierarchicky nižších filtrů do filtrů vyšších. Analogie je zřejmá: ústav je ona výběrová množina, onen filtr, prvky jsou vědeckí pracovníci, mírou velikosti prvku je jejich vědecká excelence. Excelentní vědci jsou „přitahováni“ do vyšších pater hierarchie. Hierarchie filtrů odpovídá hodnocení ústavů v jakémsi pomyslném žebříčku, který je směsicí objektivního i subjektivního hodnocení vědecké excelence ústavů, životních podmínek v dané zemi a dalších, zejména osobních a rodinných preferencí vědců. Migraci vědců v takovém modelu nelze zabránit. Nebylo by to ani rozumné, protože jde o zájmy vědy, a ta je globální. Pokud se některý „prvek“ vrací do nižší úrovně, musela se buď změnit váha kritérií, které daný vědec používá pro své zařazení, a vrací se dobrovolně, nebo musel být „vytěsněn“ svým úspěšnějším kolegou. Z našeho modelu vyplývá jedna potěšitelná skutečnost: pokud do systému občas vstupují stále „lepší“ prvky (tak tomu za normálních podmínek bývá) a prvky s velkou vahou pravidelně neunikají, úroveň jednotlivých filtrů – ústavů – na každé úrovni roste. Takže z migrace vlastně profitují všichni. Špatným nápadem určitě není více se starat o dostatečný přísun mladých vědců do našich

ústavů, poskytovat přiměřené podmínky pro jejich odborný růst pod křídly excelentních vědeckých osobností a tyto vědce udržet. Budeme potom méně naříkat nad jejich případným odchodem, který budeme chápat spíše jako doklad toho, že vědu děláme dobře. Hle, co může odhalit jednoduchý model!

Vraťme se ještě k otázce národních zájmů. Již jsme argumentovali, že v základním výzkumu, zejména v přírodních vědách, národní zájmy prakticky neexistují. V některých oblastech vědy je tomu tak i proto, že potřebná zařízení přesahují možnosti i velkých států (např. v jaderném či kosmickém výzkumu). Účastnit se bádání v základní vědě je nejen otázkou cti daného národa, jeho sebeúcty, jeho vkladu do společné pokladnice vědění, ale též otázkou jeho mezinárodního respektu. V poslední době jde čím dále tím více i o otázku národní budoucnosti. Poněkud odlišná je situace v aplikovaných vědách. Podněty pro rozvoj aplikovaných věd na národní úrovni často vyplývají z místních podmínek – z potřeb průmyslu, ochrany prostředí, využití přírodního bohatství, zdraví národa, strategických zájmů atd. Zde se otevírá prostor pro financování výzkumu z jiných než veřejných prostředků. Paleta aplikací je pestrá a sahá od kosmického výzkumu až po výzkum mikrobů. Zejména v malých krajínách, kde nelze „dělat vše“ nejen z finančních, ale i personálních důvodů, se zaměření aplikovaného výzkumu může stát předmětem národních zájmů. Specifická situace nastává ve vztahu některých humanitních věd k národním zájmům: zde se mohou stát „širší dopady“ nikoliv vedlejším, ale hlavním produktem výzkumu. Mám na mysli např. historii, jejíž zmapování a poznání je důležité pro rozvoj národního uvědomění.

Závěrem bych chtěl zmínit pravděpodobně jeden z nejdůležitějších „neviditelných“ přínosů vědy, na který se však pohříchu zapomíná: tím je přínos vědy v oblasti demokratizace. Je to zejména věda, která učí lidi rozvoji kritického myšlení, vede je k respektování názorů druhých a podněcuje spolupráci. Ve vědě může mít argument studenta větší váhu než názor profesora. Věda učí pokoře. A je to právě kritické myšlení a nedostatečný respekt jiných názorů, které, zdá se, v našem prostředí chybí. Jinak by se nemohlo stát, že se naše média vyžívají v oslavě a výrobě různých celebrit, pořádají slabomyslné soutěže, dopřávají sluchu pavědám a že se naši politici nedokáží dohodnout.

Dospíváme možná k poněkud překvapivému závěru, že na první pohled neviditelné a často přehlížené „širší dopady“ vědy jsou stejně důležitou složkou jako její primární cíle. Je v našem nejvlastnějším národním zájmu pěstovat vědu a podporovat co nejvíce její rozvoj. ■

JIŘÍ WIEDERMANN,
Ústav informatiky AV ČR

SEDMÉ ZASEDÁNÍ SKUPINY CEEN

Ve dnech 26.–27. listopadu 2006 se Akademie věd ČR ve spolupráci s Evropskou akademií věd a umění (EASA) ujala hostitelské role při konání již 7. zasedání zástupců CEEN (Central and Eastern European Network). Akci uspořádala v reprezentativních prostorách AV ČR – ve Vile Lanna, v Praze 6-Bubenci.

FOTO: JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

Účastníci sedmého setkání CEEN před vilou Lanna zleva: Gilbert Fayl, představitel Evropské akademie věd a umění, zpravodaj Evropského parlamentu pro 7. RP Jerzy Buzek, předseda AV ČR Václav Pačes a Felix Unger, zástupce Evropské akademie věd a umění

Zasedání zahájila recepce, které se zúčastnili významní zahraniční hosté, např. zástupce Evropského parlamentu Jerzy Buzek, za Evropskou komisi Monica Dietl, Philippe Galiay, Stylianos Katsoulakis, Atila Marjan, zahraniční členové CEEN z Bulharska, Chorvatska, Maďarska, Makedonie, Polska, Rumunska, Slovenska, Slovinska, Srbska, zástupci Evropské akademie věd a umění Felix Unger, Gilbert Fayl a zástupci hostitelské Akademie věd ČR Václav Pačes, Jan Palouš, Jan Hrušák a další.

Předseda AV ČR Václav Pačes po uvítání všech přítomných hostů zdůraznil důležitou úlohu sítě CEEN v procesu integrace nových členských zemí do Evropského výzkumného prostoru ERA. Příspěvky zahraničních hostů se týkaly širokého spektra problémů: od výměny názorů na nový rámcový program spojený s navýšením finančních potřeb,

nutnost rozšiřovat spolupráci zemí Evropské unie se zámořím, vytvoření Evropské vědecké rady ERC a její nová úlohy v 7. RP, přes myšlenky na vytvoření Evropského technologického institutu EIT, vymezení jeho právního statutu, personálního složení a dalších souvisejících otázek, až po potřebu integrovaného přístupu k inovacím. V této souvislosti citujeme Monicu Dietl: „ERC is a founding agency while EIT is a performer.“ Další témata se věnovala finančním otázkám.

Diskutovaná témata a potřeba reagovat na nové podmínky v rámci evropských zemí vedly k formulování budoucí strategie pro evropské země. Ta spočívá ve snaze zabránit odlivu mozků z Evropy do asijských zemí a USA pomocí nové evropské filozofie, která bude sloužit ku prospěchu celého kontinentu a nikoliv pouze určité části Evropy. Účastníci pražského zasedání CEEN se shodli, že pokud si máme udržet potřebnou úroveň konkurenceschopnosti a zabránit odlivu vědeckých kapacit, měli bychom investovat do vědecké infrastruktury.

V rámci prezentovaných příspěvků dostaly prostor i humanitní vědy a problémy týkající se otázek vládnutí ve společnosti, jako například boj proti terorismu a úloha multinárodních společností, role nevládních organizací a role občanů, problémy stárnutí populace atd.

Z jednání vyplynuly úkoly pro jednotlivé členské země: potřeba vytvořit společný projekt CEEN, způsoby financování sítě CEEN a úloha ERC. Za kontaktní osobu pro všechny akademie byl zvolen Robert Ian Smith. Příští zasedání CEEN se bude konat v červnu 2007 v Podhoráci (Černá Hora). ■

ALENA ŠTIKOVÁ,
Odbor pro evropskou integraci KAV

POMÁHÁME ZVÁŽIT NEJLEHČÍ ČÁSTICI VE VESMÍRU

Mezinárodní projekt KATRIN (Karlsruhe Tritium Neutrino Experiment) založili v roce 2001 fyzikové z německých, ruských a amerických výzkumných pracovišť společně s pracovníky Ústavu jaderné fyziky AV ČR v Řeži. Členy 120členného kolektivu jsou nyní i angličtí badatelé. Cílem fyzikálně inženýrského projektu nové generace je dosáhnout v roce 2014 kosmologicky významné citlivosti na hmotnost neutrina rovnou 0,2 eV.

VŠECHNA FOTA: VÝZKUMNÉ CENTRUM KARLSRUHE

V roce 1930 vrcholily potíže s vysvětlením tvaru energetického spektra elektronů vysílaných při radioaktivním rozpadu beta. Vznikla závažná pochybnost, zda všeobecně uznávaný zákon zachování energie platí i v mikrosvětě. V té době, kdy fyzikové znali jen dvě elementární částice – elektron a proton –, zavedl budoucí nositel Nobelovy ceny Wolfgang Pauli do fyziky třetí částici – neutrina. Dostalo za úkol odnášet „chybějící“ energii v rozpadu beta, a tak zákon zachování energie zachránit. Brzy nato vypracoval Enrico Fermi, rovněž budoucí nositel Nobelovy ceny, první teorii rozpadu beta s hypotetickým neutrinem, která s experimentem souhlasila. Trvalo však čtvrt století, než se podařilo dokázat, že Pauliho neutrina se v přírodě skutečně vyskytuje. S ostatní hmotou interaguje zcela nepatrně, a proto musel být k jeho detekci zkonstruován obrovský detektor.

Dnes víme, že existují neutrina tří druhů a pro nás je jejich mocným zdrojem především Slunce

či výbuch supernovy v naší galaxii. Je téměř jisté, že v každém krychlovém metru vesmíru existuje v průměru 300 milionů tzv. reliktních neutrin, která jsou pozůstatkem Velkého třesku, podobně jako reliktní mikrovlnné záření. Neutrina vznikají též v jaderných reaktorech a urychlovačích, ale pro člověka nepředstavují vůbec žádné nebezpečí: každý z nás zachytí za celý život stěží jedno či dvě neutrina.

Přes téměř šedesátileté úsilí experimentátorů dosud nevíme, jakou hmotnost neutrina má (kolik „váží“). Rovněž teoretici nedokážou tuto hodnotu zatím předpovědět a dlouho předpokládali, že je nulová. V posledních letech však byl spolehlivě prokázán kvantově mechanický jev neutrinových oscilací (předpovězen Brunem Pontecorvem již v roce 1957), který by při nulové hmotnosti všech neutrin nebyl možný. Z měření těchto oscilací hmotnost neutrin sice určit nelze, ale vyplynulo z nich, že alespoň jeden druh neutrin musí mít hmotnost větší než

Překládání vakuové komory hlavního spektrometru KATRIN z říčního pontonu na dvojici silničních tahačů. Po překonání posledních 7 km cesty byl tento 200tunový kolos umístěn do své pracovní polohy s 2mm přesností.

**Celkový pohled
na Výzkumné
centrum
v Karlsruhe,
SRN**

0,05 eV. (Podle Einsteinova vztahu $E = mc^2$ odpovídá jednomu elektronvltu hmotnost $1,8 \cdot 10^{-33}g$.) Z nejnovějších německých a ruských měření spektra beta tritia vyplynulo, že neutrino má hmotnost nejvýše 2,3 eV. Více než 200 000 neutrin je tudíž lehčí než jediný elektron, druhá nejjlehčí základní částice.

Hmotnost neutrina potřebují znát fyzikové elementárních částic, aby ji zabudovali do dokonalejšího teoretického modelu mikrosvěta. Astrofyzikům by pomohla dokonaleji popsat výbuch supernov a je nezbytná i pro rozvoj kosmologických modelů při pátrání po skryté (či temné) hmotě a energii ve vesmíru. Před časem se uvažovalo o tom, zda by tuto hmotu nemohla tvořit reliktní neutrino. Z dnešních hranic hmotnosti neutrina vyplývá, že jejich příspěvek do celkové hmotnosti a energetické bilance vesmíru je mezi 0,1 a 15 procenty. Nedávné údaje o nepatrné směrové anizotropii reliktních fotonů a rozložení velkého počtu

galaxií umožňují odhadnout součet hmotnosti neutrin tří typů přímo z kosmologického modelu. Tato veličina je však jednou z řady hledaných hodnot a kosmologové by uvítali její nezávislé určení jiným způsobem.

Nejcitlivější *modelově nezávislé* určení hmotnosti neutrina nabízí dostatečně přesné měření tvaru koncové části spektra beta tritia. K tomu je třeba sestavit spektrometr, který bude mít současně vysoké rozlišení, velkou světelnost i nízké pozadí. První dva požadavky jsou protichůdné a zlepšení mohou nabídnout jen nové typy přístrojů. Touto cestou se podařilo omezit horní hranici hmotnosti neutrina z původních 5000 eV v roce 1948 na současnou hodnotu 2,3 eV. Stejnou cestou se vydala i mezinárodní spolupráce KATRIN (<http://www-ik.fzk.de/katrin/>). Předchozí měření spektra beta byla laboratorního typu. Projekt KATRIN je novátorský jak svým rozsahem, tak i požadovanou přesností měření a stabilitou řady fyzikálních veličin. Jeho nejnáročnější částí bude plynňý zdroj radioaktivního tritia mimořádně vysoké aktivity a chemické i izotopové čistoty. Takový zdroj minimalizuje zkreslení zkoumaného spektra záření beta energetickými ztrátami, které při použití tritiových zdrojů v pevné fázi ně-

**Montáž retardačních
elektrod do vakuové
komory předsaženého
spektrometru KATRIN**

kolikrát vedly k falešným výsledkům. Volba plynného zdroje umísťuje experiment KATRIN jednoznačně do *Výzkumného centra v Karlsruhe*, neboť tam se nachází jediná evropská tritiová laboratoř schopná splnit zmíněné požadavky. Částice beta, tj. elektrony vzniklé při radioaktivní přeměně tritia na helium, budou ze zdroje postupovat k dvojici elektrostatických retardačních spektrometrů s magnetickou kolimací částic. Představený spektrometr zabrání tomu, aby obrovské množství částic beta, které o hmotnosti neutrina nenesou žádnou informaci, postoupilo do hlavního spektrometru a tam zvyšovalo pozadí.

Hlavní spektrometr KATRIN představuje svými parametry (rozlišení 0,9 eV pro elektrony s energií 18,6 keV při světelnosti 18 % plného prostorového úhlu) i svými rozměry (průměr 10 m, délka 23 m) kvalitativní skok v elektronové spektrometrii. Požadavek na vakuum lepší než 10^{-11} mbar je technologickou výzvou, neboť tak kvalitního vakua bylo dosud dosaženo jen v mnohem menších komorách. Pro své velké rozměry musela tato vakuová komora cestovat z továrny v Deggendorfu do nedalekého Karlsruhe po moři oklikou kolem Evropy dlouhou 8800 km.

Vedení částic beta od radioaktivního zdroje přes oba spektrometry až k detektoru obstará vodící magnetické pole vytvořené téměř 40 supravodivými magnety. Náročný je i vývoj detektoru, jehož pozadí nesmí převýšit 1 impuls za 100 sekund.

Hlavní spektrometr KATRIN bude měřit spektrum záření beta v jednotlivých krocích postupnou změnou brzdicího vysokého napětí v oblasti 18,6 kV. Výpočty ukázaly, že nepozorovaná změna tohoto napětí o více než dvě miliontiny jmenovité hodnoty by způsobila nepřípustnou systematickou chybu ve výsledné hmotnosti neutrina. To je přesnost dosahovaná v nejlepších metrologických laboratořích. Měření je přitom plánováno na 1000 měřících dnů, což je obvyklá doba v neutrinových experimentech.

Z toho důvodu bude kromě měření vysokého napětí nejlepším možným způsobem využít ke kontrole stability i monitorovací spektrometr. Ten se má opírat o radioaktivní standardy monoenergetických elektronů, které však zatím požadavky KATRIN nesplňují. Zdokonalení těchto standardů je hlavním úkolem skupiny fyziků v ÚJF AV ČR, za který převzali odpovědnost. Využívají při tom své zkušenosti z precizní spektroskopie radionuklidů, kvalitní řežské spektrometry i vlastní statistické metody kontroly stability dlouhodobých měření. Za soustavné podpory Grantové agentury ČR a spolu se studenty vysokých škol se tak podílejí na mezinárodním experimentu mimořádného významu. V této souvislosti se nabízejí moudrá slova Karla Čapka, že „jedinou šancí malého národa je kvalita“.

*OTOKAR DRAGOUN,
Ústav jaderné fyziky AV ČR*

Srdečně Vás zveme k účasti na kongresu

8th Multinational Congress on Microscopy,

který se uskuteční ve dnech **17.–21. června 2007** v Praze.

Konferenci pořádá **Československá mikroskopická společnost** pod záštitou Evropské mikroskopické společnosti a navazuje na sérii konferencí organizovaných mikroskopickými společnostmi z Čech a Slovenska, Chorvatska, Itálie, Maďarska, Rakouska a Slovinska.

Součástí bude i výstava nejmodernějšího mikroskopického vybavení.

Další informace jsou dostupné na webové adrese <http://nucleus.biomed.cas.cz/8mcm>.

PRAEMIUM BOHEMIAE 2006

Nadace B. Jana Horáčka Českému ráji již po šesté pozvala do modrého divadelního sálu Státního zámku Sychrov v tradičním termínu 4. prosince 2006 laureáty a hosty ke slavnostnímu vyhlášení cen Praemium Bohemiae. Zakladatel tohoto významného počínu, Bohuslav Jan Horáček, se rozhodl velkoryse podpořit českou vědu a umění, místní studenty i badatele (o životní dráze mecenáše B. J. Horáčka jsme psali v Akademickém bulletinu 1/2005), a to odměnou v celkové výši jednoho milionu korun.

Zdeněk Ceplecha získal mnoho ocenění, mezi nimi Státní cenu, cenu George P. Merrilla od Americké národní akademie, Zlatou medaili ČSAV za zásluhy ve fyzikálních vědách a Nušlovu cenu ČAS. Je také jedním ze zakládajících členů Učené společnosti ČR.

Hlavní cenu za rozvoj vědních oborů, tentokrát v matematice a fyzice, *Praemium Bohemiae* (ve výši 500 000 Kč) obdržel významný astronom světového věhlasu Bohumil Ceplecha. V oddělení meziplanetární hmoty na Ondřejovské hvězdárně začal budovat národní síť pro sledování bolidů, která se posléze rozrostla v největší a nejdéle fungující proslulou Středoevropskou síť. S nejnámějším Ceplechovým úspěchem z roku 1959 má dodnes možnost seznámit se i široká veřejnost v Národním muzeu: je jím meteorit, který byl nalezen u Příbrami na základě výpočtu podle pozorování mimořádně jasného bolidu. Navíc metodika dr. Zdeňka Ceplechy umožňovala spočítat i dráhu tělesa ve sluneční soustavě a prokázat tak původ meteoritu v hlavním pásu planetek. Kdo víc, než zakladatel české vědecké školy meteorické astronomie, by si tedy zasloužil, aby jeho jméno nesl i nebeský posel! Je jím

planetka č. 2198 objevená v roce 1980 na Harvardově observatoři.

Laureáty hlavní ceny navrhuje a na jejich výběru se podílejí Akademie věd ČR, Učená společnost ČR a Česká konference rektorů. Laudatio předsedy Učené společnosti ČR Jiřího Grygara naleznete v plném znění na www.asu.cas.cz/cesky/new/Ceplecha).

Středoškoly nominují na ceny ve studentské kategorii výsledky účasti v mezinárodních přírodovědných olympiádách v příslušném roce. Jestliže v minulých letech nechyběla mezi finalisty děvčata, loňský rok se stal výhradně mužskou záležitostí s jedinou zlatou medailí za chemii, kterou převzal Petr Gerhard z Jihlavy.

Že však úspěchy v soutěžích nejsou náhodné, dokazují i někteří studenti ocenění vícekrát. Podruhé se slavnosti na Sychrově zúčastnili stříbrní me-

VŠECHNA FOTÁ: JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

dailisté Marek Pechal ze Zlína a českobudějovický Jaroslav Icha (biologie), dále nositel bronzové medaile Pavel Motloch (fyzika) z Frýdku-Místku nebo Jakub Opršal (matematika) z Brna, který letos obdržel čestné uznání. Loňský bronzový medailista Daniel Marek (informatika) z Prahy přebíral ocenění dokonce již potřetí. Oceněných studentů bylo celkem 21, stříbrnou medaili si dále odnesli Tomáš Trnka z Českých Budějovic (chemie), Josef Pihera ze Strakonice (informatika), bronzové medaile vybojovali Radek Žlebčík z Prahy (fyzika), brněňští Petr Smítal (fyzika) a Radek Matuška (chemie), Rudolf Píša z Třebíče (chemie), Jiří Svoboda z Humpolce (biologie), Jan Fíla z Krupky-Bohosudova (biologie), Jaroslav Hančl z Bílovce (matematika), Zbyněk Konečný z Brna (matematika), Pavel Šalom z Rožnova pod Radhoštěm (matematika), Michal Vaner z nedalekého Turnova (matematika), čestná uznání obdrželi Marek Scholle z Pardubic (fyzika), a dva zástupci z Brna (oba matematika) Vojtěch Říha a Jan Uhlík.

Přírodovědné soutěže, jež se staly základním stupněm pro případnou nominaci na studentské ceny Praemium Bohemiae, jsou Fyzikální olympiáda (www.uhk.cz/fo nebo <http://fo.cuni.cz>), Chemická olympiáda (www.chemicka-olympiada.cz), Biologická olympiáda (www.biologickaolympiada.cz), Matematická olympiáda (www.math.muni.cz/mo) nebo Olympiáda v programování (<http://mo.mff.cuni.cz/p/index.html>).

Poté, co v Zámeckém divadle utichly tóny hudebního programu, se zájemcům o prohlídku otevřely romantické interiéry dnešního Státního zámku Sychrov. Koho si prohlédli v rozsáhlé sbírce portrétů příslušníků rodu Rohanů, kteří zde, ve vstupní bráně do Českého ráje, kdysi sídlili, se v podvečerním světle dalo jen těžko určit.

MARINA HUŽVÁROVÁ

Mezi laureáty studentských cen bohužel tentokrát chyběly zástupkyňe něžného pohlaví.

Ocenění předával již tradičně předseda správní rady Nadace B. Jana Horáčka František Horáček (uprostřed), student Tomáš Trnka přebírá stříbrnou medaili za umístění v Mezinárodní chemické olympiádě v Koreji od Bohumila Vybírala z Univerzity Hradec Králové (vpravo).

MEDAILE PRO PŘEDSEDU AKADEMIE VĚD ČR

FOTO: GABRIELA ŠTEFÁNKOVÁ, ARCHIV SSC

Při příležitosti padesátého výročí založení a vydávání časopisu *Kriminalistický sborník* obdržel 21. prosince 2006 předseda Akademie věd AV ČR prof. Václav Pačes pamětní medaili z rukou ředitele Kriminalistického ústavu Praha plk. JUDr. Jana Hlaváčka. ■

srd

ČESKÁ REPUBLIKA V ESO

FOTO: JAKUB UHLÍK, ARCHIV SSC

Dohodu o vstupu České republiky od 1. ledna 2007 do Evropské jižní observatoře (ESO) podepsala 22. prosince 2006 z pověření prezidenta republiky a předsedy vlády za českou stranu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslava Kopicová. Za Evropskou jižní observatoř ji podepsal zástupce generální ředitelky Thomas Wilson. Aktu se zúčastnili předseda Akademie věd České republiky Václav Pačes, astronom z vyjednávacího týmu Petr Hadrava a také ředitel odboru vnějších vztahů ESO Claus Madsen. Smlouvu musí do 120 dní ratifikovat obě komory parlamentu. ■

red

Cena Josefa Hlávky za rok 2006

Nadace Český literární fond

společně s Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových udělí **Ceny Josefa Hlávky** za rok 2006. Cena je udělována za původní knižní práci z oblasti vědecké a odborné literatury publikovanou v České republice v hodnoceném kalendářním roce, a to ve čtyřech oblastech:

- vědy společenské
- vědy o neživé přírodě
- vědy o živé přírodě
- vědy lékařské.

Návrhy na ocenění (včetně 1 výtisku publikace) může zaslat každá právnická i fyzická osoba **do 31. ledna 2007** na adresu: Nadace Český literární fond,

Pod Nuselskými schody 3, 120 00 Praha 2, tel.: 222 560 081–2, fax: 222 560 083, www.nclf.cz
e-mail: Hajkova@nclf.cz.

O výsledcích bude veřejnost informována prostřednictvím sdělovacích prostředků.

FOTO: MARINA HUŽVÁROVÁ, ARCHIV TIO

SAYING IT... ON PAPER (11)

I ended the last essay with a challenge, and since then, I've been perplexed. I asked if fewer or less were "correct" in this advertisement: "An exceptional diamond of two carats, or more, is so rare that fewer/less than one percent of women will ever own one." I had to consult the authorities to find an answer I thought would satisfy you.

The grammarians say *less* refers to quantity, "not as much," and *fewer* refers to number, "not as many." It seems correct, then, to say, "a shower uses less water than a bath, so take fewer baths and more showers." (*Questions of English*, ed. Marshall and McDonald) Strunk and White offer this: "His troubles are less than mine" means "His troubles are not so great as mine." "His troubles are fewer than mine" means "His troubles are not so numerous as mine." (*The Elements of Style*) It seems simple enough, but as Bill Bryson tells us, "probably no other pair of words causes more problems, and with less justification, than *less* and *fewer*." (*Bryson's Dictionary of Troublesome Words*.)

This week I heard a reporter on BBC World Service say, "less players are signing contracts." Oh no, that can't be right. Mr. Bryson, you're right, but the problems are not coming, they have arrived. The battle line has been drawn between the dictates of grammarians and the flexible vitality of everyday speakers. According to the authorities, "less" was used incorrectly, but no matter how incorrect it is, it is used frequently, and by established personalities, whose use sanctions it. The famous Professor Fowler would probably shake his head and include it in his list of "sturdy indefensibles."

We might try to devise a defense, but I fear it would fail, because "less," in its incorrect use, is sturdily established. The frustration in the academic tower probably resembles the frustration when *data* was accepted as a singular, and *datum* relegated to an endangered species by many publications, including *The New Yorker*. Also "sturdy" and "indefensible" is what has happened to *agenda*. I rarely hear *agendum*, and the plural, *agenda*, is

now offered as *agendas*. Lovers of Latin may cringe, but these changes are here to stay.

I don't like it, but then I'm one of the gray-haired guardians. I have to remember that change simply proves that the language is alive. Dead languages do not change, except to become deader. Eventually, I will have to embrace William Safire's goddess, Norma Loquendi. She is Common Speech itself, the ideal of democratic standards. By following this goddess, I must "resist cheap change" and maintain standards, but when "the everyday voice of the native speaker" challenges the order over a period of time, this everyday voice "changes the order and raises a new Standard" I must now defend. (*In Love with Norma Loquendi*.)

Now, to the challenge: what did the advertisers want to say? If they wanted to talk about percentages, they would have said, "less than one percent." If they wanted to talk about the *number* of women, they would have used "fewer." And since they were selling diamonds to women and not to percentages, they said "so rare that fewer than one percent of women will ever own one." Is that right or wrong, or a "sturdy indefensible"? ■

RICHARD HAAS,
Oddělení studia jazyků ÚJČ AV ČR

ODBORNÉ PUBLIKACE Z NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V PROSINCI 2006

- 1. Süskind, P. – Parfém: Příběh vraha
- 2. Flégr, J. – Zamrzlá evoluce – aneb Je to jinak pane Darwin (vydáno s podporou AV ČR)
- 3. Fajt, J. (editor) – Karel IV. Císař z Boží milosti (vydáno s podporou AV ČR)
- 4. Šesták, Z. – Jak hřešil Žižkov před sto lety (vydáno za podpory Městské části Praha 3)
- 5. Matoušek, V. – Třebel, Obraz krajiny s bitvou (vydáno s podporou AV ČR)

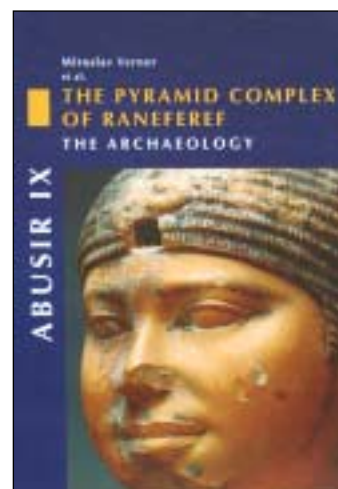
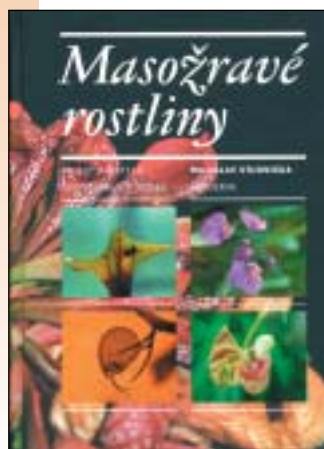
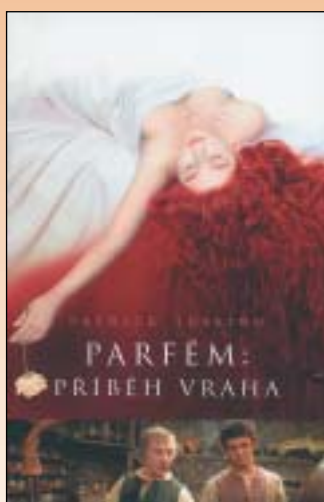
Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Kundera, M. – Nesnesitelná lehkost bytí, Atlantis
- 2. Halík, T. – Prolínání světů, NLN
- 3. Francis, D. – Rozkazem, Olympia
- 4. Holubová, E., Kraus, J. – Pravdu, prosím!, XYZ
- 5. Legátová, K. – Nic není tak prosté, Paseka

Knihkupcův tip:

- Studnička, M. – Masožravé rostliny, Academia

MARCELA MURÍNOVÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

MILOSLAV STUDNIČKA

MASOŽRAVÉ ROSTLINY

Pokud rostliny požívají, vysávají a okusují živočichové, je to normální. Jestliže je ovšem potravní vztah opačný, je to podivuhodné. O masožravých rostlinách byla tudíž napsána spousta zahraničních publikací. Samostatnou knihu jim již na prahu moderní biologie věnoval dokonce i věhlasný Ch. Darwin. Tato nová publikace ale rozšiřuje shrnutí poznatků rozptýlených v literatuře o různé povídky a nekonvenční zprávy o živém bádání mimo oficiální proud vědy. Čtenáři v ní také najdou vzácné fotografie pořízené v mlžném lese kdesi na ostrově ztraceném v Nikaragujském jezeře nebo třeba v daleké Brazílii.

JAN CHLÁBEC

ITALSKÉ RENESANČNÍ SOCHAŘSTVÍ V ČESKÝCH STÁTNÍCH A SOUKROMÝCH SBÍRKÁCH

Základy dnešních sbírek italského renesančního sochařství u nás vznikaly v době od 18. do počátku 20. století, třebaže kořeny takto zaměřeného sběratelství sahají až do 16. století. Historií vztahů české uměnímilovné veřejnosti k italské renesanční kultuře se zabývají úvodní kapitoly knihy, po nich následuje podrobný soupis sochařských děl. Nejcennější část sbírek tvoří soubory drobných bronzů reprezentujících jak hlavní umělecká centra italské renesance (Benátky, Padovu, Florencii, Řím atd.), tak široké tematické spektrum – antickou mytologií a historií, oblíbené sošky zvířat, křesťanskou tematiku, drobné účelové předměty a architektonické prvky i v renesanci velmi oblíbené portrétní medaile.

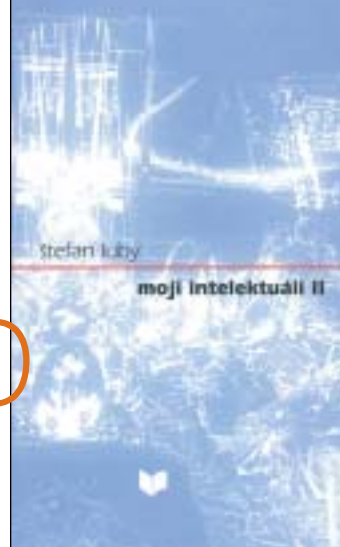
MIROSLAV VERNER

ABUSIR IX.

The Pyramid Complex of Raneferef, The Archaeology

Publikace shrnuje nejdůležitější výsledky výzkumu pyramidového komplexu panovníka Raneferefa z 5. dynastie v Abúsíru. První, archeologickou část doplňuje analýza struktury a vývoje zádušního chrámu a rozbor chronologie komplexu a tvaru a významu pyramidy v kontextu Staré říše. Druhá část svazku je věnována konkrétním nálezům – stavebním grafitům, pečetítkům a pečetím, etiketám na nádobách, keramice, kamenným nádobám i korálkům a amuletům. Rozsáhlé kapitoly pojednávají o sochách, fajánsových a fritových inlejích. Multidisciplinární charakter dodávají publikaci kapitoly věnované archeobotanické analýze, štípané kamenné industrii i antropologickému zkoumání pozůstatků panovníkovy mumie. Vychází v anglickém jazyce ve spolupráci s Českým egyptologickým ústavem Univerzity Karlovy v Praze.

MILÉ ČTENÍ OD ŠTEFANA LUBYHO

Profesor Štefan Luby, predseda Slovenskej akadémie vied, je na slovo vzatým fyzikom a skvelým organizátorom vedy. Preto bol tak opakovane volen do tejto dôležitej a zodpovednej funkcie. Možná ale lecko neví, že Štefan píše zábavné a poučné črty, jednak ze svých cest, ale zejména o lidech, s kterými se zná a které má zjevně rád. Napsal dosud čtyři knížky: *Moji intelektuáli I, II, III* a *Cestovná správa z kongresu o ničom a iné texty*. Štefan Luby procestoval celý svět a vidí jej zejména prizmatem vědy a výzkumu (kongresy, konference, porady, kolegové). Ale nejen to. Nevyhýbá se ani úvahám politickým a politici by udělali dobře, kdyby si něco ze Štefanových úvah přečetli. Exaktní myšlení fyzika se nezapřelo.

Knížky doplňují zajímavé fotografie. Ne-li všechny, tak jistě většinu pořídil autor sám. Často se při různých příležitostech setkáváme, a tu vidím, jak nenápadně fotografuje lidi, krajinu, budovy.

Těším se na další zábavné historky! ■

VÁCLAV PAČES

Pražská skupina Společnosti pro vědu a umění

Vás zve ve čtvrtek **8. února 2007** na setkání se spisovatelem

Jáchymem Topolem,

keré se koná od 17:00 hod. v budově AV ČR,

Národní 3, Praha 1, místnost č. 206, 2. patro. Vstup volný.

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

ve spolupráci s **Technologickým centrem AV ČR**

a **Centrem inovačního vzdělávání Liblice**

pořádají

seminář k zahájení 7. RP EU,

kerý se uskuteční **31. 1. 2007 od 13:00 hodin** ve velké posluchárně B II (2. mezipatro)

Vysoké školy chemicko-technologické v Praze na adrese: VŠCHT Praha, Technická 3, 166 28 Praha 6.

Vstup volný, kvůli jednoduššímu vstupu do budovy je doporučena registrace předem.

Registrace zasílejte na adresu: klara.kucerova@vscht.cz.

Náklady na tento seminář jsou hrazeny z projektů MŠMT, programu EUPRO.

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

RESUMÉ

ACADEMY ASSEMBLY

Academy Assembly, the highest body of the Academy of Sciences of the Czech Republic responsible for the top priority decisions related to the AS CR, realised its XXIX meeting in Municipal House in Vinohrady on the 14th December 2006. This issue of Academic Bulletin includes the most important speeches: the address of the president of the Academy of Sciences Václav Pačes, Minister of Education, Youth and Sports Miroslava Kopicová and her secretary Petr Matějů. The Assembly also accepted the final resolution (included in this issue as well).

FOTO: DOROTHEA BYLICA, ARCHIV SSC

Nakladatelství Academia tradičně využilo zasedání Akademického sněmu a připravilo prodej svých publikací. Mezi nejprodávanější tituly patřila kniha Karel IV. Císař z boží milosti a titul Přírodní klenoty České republiky.

FOTO: ARCHIV VÝZKUMNÉ CENTRUM KARLSRUHE

INTRODUCING PROJECTS

We try to weigh the smallest particle

The aim of the international project KATRIN (Karlsruhe TRItium Neutrino experiment) is to improve the sensitivity of determination of the electron neutrino rest mass by one order. KATRIN is a joint effort of several European and U.S. institutions. The number of people involved in KATRIN is still growing. Currently there are about 100 scientists, engineers, technicians and students involved, including most of the groups that have worked on tritium beta-decay experiments in recent years. KATRIN is being built at Forschungszentrum Karlsruhe in Germany where much of the required technical infrastructure is already available, especially for the tritium source.

EUROPEAN UNION

The seventh conference of Central and Eastern European Networking Association

Central and Eastern European Networking Association (CEENet) is an association of national organizations which concentrate on the academic, research and educational networking. The primary mission of CEENet is to co-ordinate the international aspects of the academic, research and education networks in Central and Eastern Europe and in adjacent countries. Between 26 – 27 November 2006 ASCR in the cooperation with European Academy of Sciences and Arts (EASA) co-hosted the 7th conference of CEENet representatives in villa Lanna in Prague.

AWARDS

Premium Bohemiae Award

The well known Czech astronomer prof. Bohumil Cepelcha was awarded “The Czech Nobel Prize for the year 2006”.

B. J. Horacek Foundation is private foundation that supports exceptional accomplishments in the field of science and the arts.

NOVÉ KNIHY

PŘÍRODNÍ KLENOTY ČESKÉ REPUBLIKY

Zatímco kulturní a historické klenoty naší vlasti byly zpracovány v řadě výpravných publikací, neméně cenné klenoty přírodní zůstávají poněkud opomíjeny a jako by ukryty před povědomím širší veřejnosti. Jsou to neobyčejné typy krajiny, biotopů i jednotlivých složek neživé i živé přírody. Čeští přírodovědci se rozhodli je „odtajnit“ a jejich existenci a reprezentativní místa výskytu na území České republiky v této ojedinělé publikaci prozradit. Knihu ocení všichni zájemci o přírodní hodnoty na území Čech, Moravy a Slezska.

Rubín, J. a kolektiv, Academia, Praha 2006. Vydání 1.

TŘEBEL

Obraz krajiny s bitvou

Autor, představitel relativně nové vědní disciplíny – postmedievální archeologie – věnoval pozoruhodnou studii jedné z bitev třicetileté války (1647 v blízkosti Tachova). V první části konfrontuje písemné a ikonografické prameny s výsledky archeologického výzkumu místa a rekonstruuje průběh bitvy. V druhé části potom podává výklad o vývoji krajiny od pravěku do současnosti jako vzájemném prolínání a ovlivňování dějů přírodních a kulturních.

Matoušek, V., Academia, Praha 2006. Vydání 1.

KAROLÍNA HERSCHELOVÁ

Žena, která objevila kometu

Karolína Herschelová byla první profesionální astronomkou v dějinách. Žila v osmnáctém století a zpočátku pouze pomáhala svému bratru Williamovi. Posléze však sama objevila řadu nebeských objektů a navždy se tak zapsala do dějin astronomie. Edice *Žena a věda*, v níž tato publikace vychází, mapuje osudy žen, které významně ovlivnily vývoj vědeckého poznání v minulosti i současnosti.

Hoskin, M., Academia (edice Žena a věda), Praha 2006. Vydání 1.

O PŮVODU ČLOVĚKA

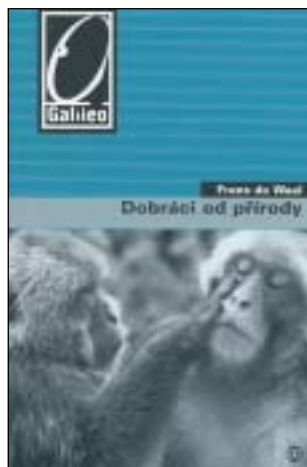
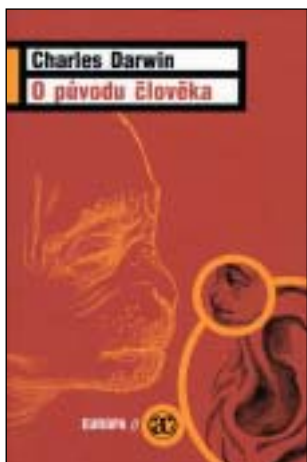
Darwinovo klíčové dílo, ve kterém autor poprvé naplno vyslovuje myšlenku, že „člověk pochází z opice“, a Bůh ho tedy nestvořil v jeho současné podobě, zvedlo v roce 1871 velkou vlnu nevole, kterou ovšem Darwin předpověděl: „Hlavní závěr, ke kterému jsem v této práci dospěl, že totiž člověk pochází z nějakého nižšího živočicha, bude mnoha lidem bohužel připadat velmi nechutný.“ Za svou teorii si ale přesto pevně stál a podložil ji četnými důkazy. Dnešního čtenáře již Darwin nešokuje, nicméně atraktivita tohoto díla ani po letech nezeslábla. Nesmírně zajímavé jsou i postřehy ohledně střetu přírodního výběru s lidskou civilizací. Tato kniha je rozšířena o Huxleyho esej o rozdílech mezi mozkem člověka a lidoopa a o Darwinovy poznámky a vychází v překladu Josefa Wolfa a Zory Wolfové.

Darwin, Ch., Academia (edice EUROPA), Praha 2006. Vydání 2.

DOBRÁCI OD PŘÍRODY

Frans de Waal je zoologem a etologem, specializujícím se na výzkum primátů. Je autorem dvou uznávaných knih *Chimpanzee Politics* a *Peacemaking among Primates*. V současné době působí v Yerkesově regionálním centru pro výzkum primátů. Kniha *Dobráci od přírody*, kterou do českého jazyka přeložil Marek Špínka, se zabývá evolucí morálky a hledá její kořeny mezi našimi nejbližšími příbuznými – vyššími primáty. Mezi příbuznými, s nimiž máme společného víc, než jsme si mnohdy ochotni přiznat...

Frans de Waal, Academia (edice Galileo), Praha 2006. Vydání 1.

NOVOROČNÍ KONCERT AKADEMIE VĚD ČR A ČESKÉ FILHARMONIE

Česká filharmonie vždy 4. ledna vstupuje do dalšího roku své činnosti. Letos tomu tak bylo již po stojednácté a znovu si to ona sama i široká hudbymilovná veřejnost připomněla na Novoročním koncertu pořádaném spolu s Akademií věd České republiky. Zřídka kdy se stane, aby

se akademici mohli členkám a členům tohoto orchestru odvděčit jinak než potleskem. Loňské, stodesáté výročí České filharmonie k tomu přece jen dalo příležitost, a sice spoluúčastí Akademie věd a jejího nakladatelství Academia na vydání jubilejní publikace *Česká filharmonie 100 plus10*. Ani v současné době Akademie věd ČR neztratila s uměním zcela kontakt. Pravidelně pořádá ve svých prostorech výstavy výtvarných děl, má svůj komorní orchestr, řada jejích pracovníků stále ještě doma i v různých souborech zpívá a muzicíruje. Mnozí z nás jsou v Rudolfinu dlouholetými pravidelnými návštěvníky. Novoroční koncert je však ozvláštňením celé sezony a my všichni, kteří sem přicházíme ze svých laboratoří a pracoven, si této vzácné příležitosti považujeme.

FRANTIŠEK ŠMAHEL,
předseda Vědecké rady Akademie věd ČR